

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

N:r 2

Febr

1951.

Pris 75 öre

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Rekreationshem för f. d. lungsjuka

Beläget på gränsen Småland—
Halland, intill Nissan

Naturskönt läge

Härlig luft

Enkel- och dubbelrum

Vackra samlingsrum

Alla moderna bekvämligheter

Helinackordering kr. 7:—

Gäster emottages året om

Stiftelsen Fritidsgården Ramnås

Telefon 138, TORUP

Fougstedts

Malmö äldsta specialaffär i
KAPPOR — PÅLSAR — HERR- O. DAMTYGER

Tel. växel 72660

Det är Wäfveribolagets...

Stjärnflanel
WÄFVERIBOLAGET

Inreg. varumärke

Flanel för sovdräkter är nu populärare än någonsin. Men för att de inte skall krympa och bli otrivsamma efter första tvätten, måste flaneln vara ett Sanfortyg. Wäfveribolagets krympfria Stjärnflaneller är täta och lagom tjocka med tilltalande mönster och färgsammansättningar.

Wäfveribolagets Stjärnflanel håller och håller måttet.

BORÅS WÄFVERI AKTIEBOLAG - BORÅS

"Det är Wäfveribolagets..." betyder att Ni får en bra
vara för ett hyggligt pris.

STOCKHOLM

Butiker i alla stadsdelar

Telefon växel 44 97 00

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

14:e årgången

Utkommer varje månad

Ansvarig utgivare: Einar Hiller.
Redaktör: Sixten Hammarberg.
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.

Annonsspriser: 1/1 sid. 275:—,
1/2 sid. 140:—, 1/4 sid. 75:—,
småannonser 65 öre pr mm.

Prenumerationspriser: helt år 8:—,
halvt år 4:50

Kontrollmärke,
lagligen skyddat

Huvudredaktionen i Stockholm:

Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgironr 95 00 11.

Lokalredaktionen i Malmö:

Kamrengatan 3. Tel. 753 44.
Postgironr 95 00 65.

Priserna stiger...

De storpolitiska händelserna och tilltagande osäkerhet i världen kastar en allt mörkare slagskugga även över vårt land. Årsskiftet 1950—51 hade inte bara hoppfulla önskningar och löften om nya initiativ att ge, även om det är just sådan nyårsbudskap man helst vill se. Vardagsbekymren här i landet fick ett särskilt kraftigt tillskott vid årsskiftet i form av bl. a. kraftiga prisstegringar på som så gott som alla nödvändighetsvaror. Tidningarna ha under en tid matat oss med detaljuppgifter, långa tabeller med prishöjningar på varor som till livets nödortfört hör: mat, kläder, skor, bränsle m. m. Vid tidpunkten för detta nummers pressläggning är det tyvärr av olika skäl inte möjligt att ge någon sammanfattning över den uppkomna prissituationen. Men prislavinen är emellertid i full gång, och det är kanske bara att tillsvidare hoppas på att de olika inflationsmediciner regering och riksdag kan åstadkomma måtte dämpa ned de allra värsta krissymtomen. Och i övrigt är det naturligtvis en mycket viktig sak att medborgarna överlag söker bedöma läget någorlunda kallt och realistiskt samt anpassar behov och vanor efter den nya situation som uppstått. Det ligger nära till hands att plocka fram ett gammalt slagord från föregående kriser — stramare livsföring! För den grupp av människor vi närmast företräder — den stora grupp av medborgare som drabbats av tuberkulos — är tyvärr "den strama livsföringen" i många fall en bister realitet redan under normala tider. Utan att på något sätt underkänna den goda vilja, som från många håll visats bl. a. ifråga om arbetsberedning och sysselsättning åt tuberkulösa, bättre förståelse för deras speciella understödsbehov

o. s. v., så är nog trots allt den marginal inom vilken dessa människor ofta leva ganska snäv. Med andra ord: understöd och utbildningsbidrag av olika slag under sjukdom och konvalescenttid ha i regel inte utformats efter alltför generösa principer. När en kraftig prisstegring sätter in — en prisstegring som omfattar snart sagt alla livsviktiga varuslag — måste denna självfallet drabba de människor, som drabbats av en så allvarlig sjukdom som tuberkulos, särskilt hårt. Man behöver bara ge några exempel på för lungsjuka livsviktiga matvaror, som stigit i pris särskilt starkt: mjölk 4 öre per liter, grädde 40 öre per liter, smör och margarin 85 öre per kg., ost 60 å 65 öre per kg. o. s. v. I relation till de nämnda posterna ha vi priserna på kläder, skor och bränsle — vissa textilvaror visar redan prisstegringar upp till 10 och 15 procent. Om man plockar och summerar litet med de här nämnda utgiftsposterna och sedan pressar in dem inom ramen för socialunderstöd och bidrag av olika slag, förstår man snart att "den strama livsföringen" måste i dagens läge bli en bister situation för många lungsjuka. Tyvärr är det nämligen så, att understöd, bidrag och pensioner av olika slag, ha en sorglig benägenhet att släpa efter. Prishöjningarna skjuter en väldig fart, men besluten om höjningar av bidragen är en omständig procedur och lyder tröghetens lag. I skarven mellan prisfördyringarna och "de gamla understöden" sitter därför många människor i en förtvivlans klämma. Att de lungsjuka ser på hela denna prisutveckling med stor oro behöver väl knappast ytterligare understrykas. Det är inte här fråga om att sätta en viss medborgar-

MAN skriver I PRESSEN

Negativ inställning till läkemedlet PAS

präglar i hög grad en ny artikel i Sv. Läkartidningen nr 52, 1950 av doktor Erik Forsgren, Svenshögen. Som avslutning på artikeln gör doktor Forsgren en sammanfattning, vari han bl. a. framhåller att PAS är ett fagocyt- och levergift, vilket medför åtskilliga skadliga biverkningar. Den polikliniska behandlingen, d.v.s. fortsatt behandling med PAS sedan vederbörande tuberkulospatient utskrivits från sjukhus, underkännes tydligen helt och hållet, vilket följande citat ur artikeln ger belägg för:

Den symtomatiskt gynnsamma effekten kan bäst utnyttjas på sjukhus, där patienten står under daglig läkarkontroll, så att medlet omedelbart kan utsättas, om skadliga verkningar yppas. Med hänsyn till de skäliga blygsamma och inkonstanta resultat och de avsevärda risker, som medfölja behandlingen, är det knappast något intresse för individ eller samhälle att få till stånd en ambulatorisk pasbehandling i större omfattning.

Doktor Forsgrens tidigare skrivelser i pas-frågan ha redan behandlats i Status (ledaren "Riksförbundet och de nya läkemedlen" samt artikeln "Läkaren och lekmannen" av fil. mag. Sven Vallmark, Status nr 10, 1950) och härutöver hade vi en artikel "Vilken betydelse kan PAS-behandlingen vid lungtuberkulos tillmätas?", av överläkare G. Vallentin, införd i nr 1, 1951. Den nya artikeln är i stort sett ett återuppreparande av doktor Forsgrens tidigare synpunkter, förstärkta med sporadiska glimtar från utlandet av vilka författaren tycker sig finna iakttagelser som "stämna förbluffande väl" med hans egna. Dags- och veckopressen beskylls för att ha målat pas-behandlingens

verkningar i alltför ljusblå färger. Någon sådan optimism kan man emellertid inte beskylla doktor Forsgren för, trots att han som rubrik satt "Om skada och nytta av para-aminosalicylsyre — (pas)-behandling vid tuberkulos". Den "nytta" artikeln talar om är minst sagt mikroskopiskt liten, och i den mån han har något gott att säga om läkemedlets verkan finns alltid en skickligt i många invecklade medicinska termer inlindad reservation med som reducerar "nyttan" till ett minimum. I den sistnämnda konsten — att formulera försiktiga uttalanden om ett läkemedels nyttiga verkningar — torde doktor Forsgren knappast ha någon överman här i landet. Dags- och veckopressen har säkerligen mycket att lära av honom i detta avseende. Hans artikel bör läsas i sin helhet av var och en som hyser intresse för denna fråga. För vår del vilja vi endast här framhålla värdet av att man på alla sätt söker ge en samlad bild av debatten omkring ett nytt läkemedel och att därvid även de negativa synpunkterna kommer fram. Så småningom växer väl också de samlade erfarenheterna till en någorlunda tillförlitlig statistik, som doktor Forsgren efterlyser. Men när det gäller en sjukdom av så komplicerad art som tuberkulos får man väl i alla fall räkna med att det tar en avsevärd tid att få fram denna statistik. Med den kännedom vi ha om läkarnas inställning till pas-behandlingen rent generellt tro vi dock att de mera positiva synpunkterna på läkemedlets verkningar — såvitt de hittills kunnat bedömas — ger en avsevärt ljusare bild än den doktor Forsgren med så berömvärd energi lyckats åstadkomma.

grupp i särställning i förhållande till dagens svårigheter. Tuberkulosens socialmedicinska orsakssammanhang — inte minst när det gäller kraftig och närande föda — är alltför väl kända för att behöva upprepas. Alla som följt med utvecklingen under senare år vet också, att ett större hänsynstagande till de tuberkulosas speciella förhållanden lett till minskade utgifter för socialunderstöd och att deras arbetskraft blivit ett värdefullt tillskott för näringslivet. Ha vi råd att på något sätt äventyra den utveckling vi glatt oss åt, när det gäller tuberkuloskamp, som också tar sikte på de

rent socialmedicinska sammanhangen? Alla bidragprövande instanser måste snarast möjligt pröva sina tabeller och bidragsnormer, sett i relation till de pristoppar på livsviktiga varor vi här summariskt anfört. Socialunderstöd och bidrag av olika slag måste stå i viss relation till de kraftiga prishöjningarna och de lönerörelser, som nu pågå på arbetsmarknaden. Detta är frågor av livsviktigt intresse i dagens situation — frågor som vi säkerligen ha anledning att återkomma till men vilka vi här velat ge en första allvarlig tankeställare om.

Sixten Hammarberg.

LÄKARETIK

Några randanteckningar till förslaget till nya läkarregler

I sin dikt om de uppstudsige dalkarlarnas brev till Gustav Vasa låter Karlfeldt dem inse vikten av att säga något ödmjukt på slutet. Ibland kan det vara väl så lämpligt att säga något ödmjukt i början. Låt mig alltså på en gång förklara, att jag har en hel del att tacka den svenska läkarkåren för; bl. a. har den tre gånger räddat livhanken på mig, i varje fall två gånger med absolut säkerhet. Sex gånger har jag legat under kirurgens kniv för mer omfattande ingrepp, och längden av operationsärren på min kropp sträcker sig visserligen inte runt jordens, men åtminstone kring min egen ingalunda särskilt blygsamt tilltagna ekvator. Hur många gånger jag legat på operationsbordet för smärre ingrepp, har jag för länge sen tappat räkningen på. Under mina skiftande sjukdomshistorier har jag kommit i mer eller mindre nära kontakt med bortåt hundra-talet läkare. Och de har nästan allesammans varit hjälpsamt och yrkeskunnigt folk med den trevlighet i sätt och umgänge, som det omväxlande arbetet tycks skänka. Undantag har givetvis funnits. Från min sida föreligger dock en aktningvärd tacksamhetsskuld, som likväl aldrig tryckt nämnvärt. Och härmed får den ödmjuka delen vara undangjord.

*

Vid Allmänna svenska läkarmötet i Norrköping den 26 augusti 1950 framlades för Sveriges läkarkår ett av Sten von Stapelmohr m. fl. utarbetat förslag till läkarregler, en Codex Ethicus, som efter vissa ändringar och tillägg överlämnats till landets läkare för yttrande och som lyder som följer. (Cit. efter Svenska Läkartidningen 1950/44):

LÄKARREGLER.

I. Som läkare skall jag tjäna mina medmänniskor i enlighet med människokärlekens bud. Mina patienters hälsa skall vara mitt främsta mål. I min yrkesutövning skall jag redbart och samvetsgrant söka tillämpa, vad vetenskap och vunnen erfarenhet lärt, och jag skall i dessa stycken ständigt sträva att vidga min kunskap.

II. Det är min plikt att söka skydda och vidmakthålla människoliv alltifrån dess tillkomst i moderlivet. Icke ens hot skall förmå mig att använda mina medicinska kunskaper i strid mot humanitetens bud. Jag skall icke låta ras, religionsbekännelse, politiska åsikter eller samhällsställning inverka på mitt förhållande till mina patienter. Jag skall icke detaga i sjukvård, där jag icke är tillförsäkrad frihet att handla enligt dessa läkarregler.

III. Så långt mina krafter räcka, skall jag ställa mitt medicinska vetande och min färdighet i läkekonsten till mina patienters tjänst. Jag skall därvid icke göra min auktoritet som läkare gällande på sådant sätt, att den sjukes rätt att bestämma över sig själv och sin välfärd trödes för nära.

Då jag finner en undersökning eller behandling överstiga min egen förmåga, skall jag föreslå anlitande av erforderlig sakkunskap. Jag skall tillmötesgå den sjukes eller de närståendes rimliga önskan om konsultation av annan läkare, och jag skall meddela denne, vad jag vid min undersökning funnit.

IV. När jag som läkare blir invigd i ömtåliga, personliga förhållanden, skall jag förutsätta, att min patient icke önskar dessas uppenbarande för andra. Såvitt icke den sjukes väl annat fordrar, skall jag även i umgänge med kolleger och medarbetare handla i överensstämmelse härmed.

V. Mina underlydande i sjukvården skall jag tillhålla att samvetsgrant och kärleksfullt fullgöra sina åligganden mot de sjuka, liksom ock att iakttaga samma tystnadsplikt, som åvilar läkaren.

VI. Jag skall icke låta mig påverkas av förvärvsbegär i mitt förhållande till min patient. Mitt arbete skall vara avpassat efter dennes behov av hjälp och mitt arvode efter omfattningen av detta mitt arbete.

VII. Vid avgivande av intyg och utlåtanden skall jag endast låta mig ledas av vad jag själv funnit genom noggrann undersökning av patienten och hans sjukdomshistoria, och av vad jag efter omsorgsfull prövning av lämnade uppgifter och mig tillgängliga handlingar anser vara styrkt. Min strävan skall vara att tillförsäkra min patient hans fulla rätt men icke mera.

VIII. Jag skall icke utan föregående personlig undersökning meddela föreskrifter och råd till av mig ej kända patienter, för så vitt icke brådska eller humanitärt ömmande fall föreligger. Allmänna råd i pressen eller i för allmänheten avsedda tidsskrifter skall jag giva endast med stor urskillning och utan reklamsyfte.

Jag skall avhålla mig från att genom påträngande annonsering och skyltning, uttalanden i pressen eller på annat sätt rikta uppmärksamheten på min verksamhet som läkare.

IX. Jag skall i mitt handlande taga all skälig hänsyn till mina kollegers anseende och intressen, och jag skall icke tillåta mig att förringa värdet av en kollegas yrkesutövning i dessa läkarreglerna andå.

Jag anser ovanstående regler vara ett sant uttryck för läkaryrkets höga traditioner och en borgen för en god och värdig anda inom läkarkåren. Jag förbinder mig alltså att såsom medlem av Sveriges läkarförbund i allt söka följa dessa läkarregler.

Så långt Läkarreglerna, som föregåtts av en omfattande utredning och i stor utsträckning bygger på tidigare svenska och utländska riktlinjer för läkarens uppträdande mot allmänheten, mot sina patienter och mot sina kolleger. Den historik över frågan, som Sten von Stapelmohr lämnar i Svenska Läkartidningen, är en ytterst intressant läsning, som klart visar, hur samhälls- och kulturutveckling återspeglar sig också i en så speciell sak, som reglerna för en läkares uppförande. Men det skulle föra för långt att gå in på den. Här skall bara några av punkterna i Läkarreglerna tas upp till granskning, framför allt ur patientens synvinkel. Vi tar dem punkt för punkt.

I. "I min yrkesutövning skall jag redbart och samvetsgrant söka tillämpa, vad vetenskap och vunnen erfarenhet lärt, och jag skall i dessa stycken ständigt sträva att vidga mina kunskaper." Detta är bra sagt och kan bland annat tjäna som en damm mot allsköns humbugsaktigt kvacksalveri också från läkarhåll. Men hur förfar egentligen en läkare i praktiken inför de fall, där han vet, att en ny och ytterst dyrbar medicin eller behandling skulle kunna hjälpa en medellös patient, kanske rent av bota honom, om han komme i åtnjutande av den? Meddelar han patienten, att denna medicin eller behandlingsmetod finns, men att den är för dyr för vederbörande, eller förtiger han av psykologiska skäl ett sådant faktum? Just den nuvarande snabba utvecklingen på det vetenskapliga området måste ställa läkaren inför nästan olösliga etiska konflikter särskilt i fråga om omöjligheten att meddela den vetenskapligt sett bästa vården åt patienterna. I synnerhet som läkarreglerna säger, att ingen hänsyn må tas till vederbörandes samhällsställning.

Till punkt I. skulle jag också vilja föreslå ett tillägg: "Jag skall icke förtrötta att som läkare rikta samhällsmakternas uppmärksamhet på sådana missförhållanden, som bidrar till att skada medborgarnas hälsa till kropp

och själ eller att omintetgöra resultaten av den sjukvård, som samhället lämnar." Hittills har det varit alltför vanligt, att läkare stillatigande skickat ut sina på bättringsvägen stadda patienter till en tillvaro, som snabbt nog brutit ned sjukvårdens resultat. Man kan förresten bli förvånad över den väldiga energi, som en del av landets läkare lägger ned på klappjakten på biskop Giertz beryktade konfirmationsbok, om man jämför den med hur mycket annat och betydligt allvarligare, som opåtalat får passera. Det ligger väl till så, att det inte alls är farligt att hoppa på biskop Giertz. Där är man i stort och gott och välansett radikalt sällskap. Annorlunda skulle det låta, om man tog och ställde samhällsmakterna till ansvar för reella brister, t. ex. på bostadsområdet eller i fråga om otillräckligheten av understöden åt många kroniskt sjuka. Då skulle ljudet i skällan bli ett annat. Då skulle läkarkåren säkert på mer än ett sätt få veta vad den gick för. Det skulle kunna bli ganska obehagligt. Och så tiger man i stället. Med några rätt få undantag.

II. Denna punkt med dess läkarlöfte om att ej ens inför hot använda de medicinska kunskaperna i strid mot humanitetens bud är antagligen en av huvudledningarna till att ovanstående läkarregler sett dagen just under åren efter det andra världskriget, under och strax före vilket läkarna i beklämmande omfattning i de totalitära staterna bröt just mot dessa bud. Det betydelsefulla blir här en definition av uttrycket "humanitetens bud". Eftersom den svenska läkarkåren i stor utsträckning är avkristnad, irreligiös eller positivt ateistisk, kan man ej falla tillbaka på någon religiös förankring; man litar tydligen i stället på att uttrycket "humanitetens bud" förstås på ungefär likadant sätt av alla. Men är det något, som just de sista årtiondenas erfarenheter lärt oss, så är det detta att ordens betydelse — även de stora ordens, sådana som fred, frihet, demokrati och humanitet — skiftar starkt alltefter de yttre betingelserna, inte minst de påtvingade. I en totalitär stat kommer definitionen av "humanitetens bud" helt enkelt att korrigeras därhän, att den passar de makt-havandes syften, vare sig dessa nu gå ut på bakteriekrig eller medicinska experiment av kusligaste slag med mänskligt material eller ett likviderande — lägg märke till bokföringsordet! — av ej längre samhällsnyttiga medborgare, som är för sjuka eller för gamla för att orka göra en insats. Och läkare och naturvetenskapsmän kommer också i fortsättningen — såsom tidigare skett — att kunna låna sin kunskap åt en dylik stats vedervärdiga hantlangare utan att råka i formell konflikt med sin yrkesetik. Bristen på en metafysisk förankring för läkaretiken är påtaglig. Etiska regler, som icke grundar sig på en överindividuell makt, er-

känd av alla, utan i stället på vars och ens hjärtelag, kan visserligen vara en i hög grad levande realitet, men det är onödigt och ogörligt att försöka kodifiera dem.

Vad patienterna beträffar, så innebär punkt II. att läkaren ej skall låta deras samhällsställning m. m. inverka på sitt förhållande till dem. Detta låter ju väl säga sig. I själva verket är det ett mycket svåruppnåeligt ideal, som endast ett mindre antal läkare helt förstår närma sig. Men det skall dock villigt medges, att den svenska läkarkåren på det hela taget visar en imponerande hög moral i detta avseende, vilket sannolikt hänger samman med dess förhållandevis mycket goda inkomster.

III. Det är bra, att det framhålles, att läkarens auktoritet inte får inkräkta på patientens självbestämmanderätt. Där har det syndats och syndas alltjämt åtskilligt från läkarhåll. En av anledningarna är väl att läkaren önskar komma ifrån en massa onödigt och tidsödande divlande med sina patienter. Men det är illa, när en läkare av sårad prestige känsla eller av andra skäl presar sina patienter till att underkasta sig behandlingsmetoder och ingrepp, som de icke önskar vara med om. Denna punkt kunde gärna kompletteras med en mening lydande: "Jag skall också, så långt det står i min förmåga, söka att för den sjuke, när han så önskar, klagöra den behandling han undergår och avsikten med densamma."

Under denna punkt säges också, att när läkaren finner en undersökning eller behandling överstiga sin egen förmåga skall han föreslå anlitan av erforderlig sakkunskap. Likaså skall han tillmötesgå den sjukas eller närståendes rimliga önskan om konsultation av annan läkare. Ett känsligt kapitel. I allmänhet är det nog så att ju skickligare en läkare är, desto oftare är han beredd att konsultera en kollega. Men man kan också lägga, vad som skulle kunna kallas "norrländssynpunkten" på frågan. Avstånd och brist på specialister tvingar säkert inte så sällan läkaren att kvacka med fall, som han inte är så hemma på och där han är väl medveten om sin otillräcklighet. Men vad skall han göra? Den etiska konflikten kan säkert många gånger bli mycket kännbar.

IV. Tystnadsplikten också kolleger emellan kan gärna understrykas. Säkert har mer än en patient hållit inne med personliga svårigheter inför sin läkare, därför att han haft på känn, att denne vid aftongroggen också i oträngt mål skulle kunna göra fallet till ett pratämne kolleger emellan. Och som han inte tycker att det är så roligt att bli utlämnad ens åt det kollegiala pratet, så tiger han hellre.

VI. Fromma önsksningar.

IX. Denna punkt skulle jag elakt nog vilja ha ändrad till att lyda: "Jag skall i min yrkesutövning icke taga oskäligen hänsyn till mina kollegers anseende och intressen. När fall av felbehandling, beroende på grov okunnighet eller uppenbar vårdslöshet, kommer till min kännedom, skall icke falsk kårsolidaritet avhålla mig från att påtala dylika missförhållanden."

Vad man än kan beskylla den svenska läkarkåren för, så inte är det bristande sammanhållning. Tvärtom. Gång på gång kan man se, hur uppenbart grova felbehandlingar kommer under skickliga läkares ögon, utan att dessa på något sätt gör något åt saken. Man kunde tycka, att de åtminstone bröder emellan kunde ge sin vårdslöse eller grovt okunnige kollega en rejäl avhyvling, i all synnerhet som de är ganska raska att slå ned på varje icke legitimerad kvacksalvare, som gör en tabbe. Men antagligen handlar man efter principen: I dag dig, i morgon mig. Så vitt man inte anser det överhuvud orätt att lägga sig i en kollegas yrkesutövning.

Med denna fråga sammanhänger nära det ömtåliga problemet, huruvida en läkare skall hänvisa en patient till en kollega, som han vet vid upprepade tillfällen ha dokumenterat sin oförmåga och okunnighet. Detta är naturligtvis framför allt aktuellt på landsbygden, där möjligheterna att söka olika läkare är starkt begränsade. Man hör då och då läkare förklara, att det viktigaste för en människa som blir sjuk är att uppsöka en god läkare, helst en specialist på området. Men hur många av dem, som säger så, har klart för sig, att detta är en storstadssynpunkt på sjukvården. Till tröst för dem, som inte har storstadssynpunkten, att välja inom läkarkåren, förtjänar det att framhållas, att väl så stor roll som hög skicklighet och specialistkompetens spelar faktorerna tid och tålmod. Personligen tror jag, att de är de allra viktigaste.

*

Det kanske till sist bör sägas, att det förslag till läkarregler, som nu framlagts, naturligtvis inte innebär något nytt. Efter dessa regler har landets goda läkare — det övervägande flertalet alltså — alltid sökt att handla. De innebär helt enkelt kodifierandet av en väcker läkartradition, framvuxen under århundradens osjälviska strävanden i människokärlekens tjänst. Optimisten kan kanske tillåta sig att tro, att detta, att traditionen nu får en fastställd form, skall bidra till att ytterligare stärka den. Pessimisten kan ju alltid hoppas, att en gång efter Harmagedon någon övervintrande arkivmal i någon överbliven pappersgömma ur dessa Läkarregler med häpnad skall kunna läsa sig till hur högt varmhjärtade människor en gång tänkt om sitt kall och om människolivets okränkbarhet.

ATT LEVA PÅ RÅKOST

Kan man leva på råkost — avstå från den enligt vissa människors åsikt skadliga kött dieten — och uppnå hälsa och välbefinnande uteslutande med hjälp av vegetabilisk föda? I följande artikel söker Olle Lindström besvara frågan i egenskap av lekman och med stöd av egna erfarenheter och praktiska försök. De mera vetenskapliga näringsfysiologiska orsakssammanhangen överlåter han åt andra att närmare analysera.

Debatten om råkosten har ibland varit ytterst intensiv på våra sanatorier — och frågan är säkert ännu aktuell på många håll. Vi minns för några år sedan hur en bok "Segert över tbc" av Nils Öst satte fart på råkostdebatten. Olle Lindströms debattinlägg här kan säkert ge nytt bränsle åt debatten både inom och utom sjukhusen.

"Grönsaker är hälsan", säger den här flickan. — "Ja, men endast som tillsats till den vanliga köttkosten", svarar artikelförfattaren.

När man berättar om råkost, kan man göra det på två olika sätt. Man kan lägga upp det hela strängt vetenskapligt, näringsfysiologiskt söka bevisa förekomsten av vitaminer och kalorier i det och det födoämnet och över huvud taget vinnlägga sig om att ställa grönsakernas och den s.k. kött dietens för- och nackdelar i proportion till varandra. Men man kan också lägga upp det så, att man relaterar hur lekmannen, d. v. s. den i vitamin- och kaloriläran obevandrade, upplever råkosten. Eftersom jag inte alls är hemmastadd i de rent näringsfysiologiska orsakssammanhangen i samband med förtäring av råkost, skall jag nu hålla mig till den senare linjen och i kåseriets form förmåla, hur det känns att äta råkost.

Det var på våren 1943. Jag låg på Mörsils sanatorium i Jämtland och fördrev tiden. Fördrev tiden är just rätta benämningen. Det fanns nämligen ingenting att göra åt min tbc, ett operativt ingrepp var otänkbart, det var bara att vänta och se tiden an. Till råga på allt skulle sanatoriet nedläggas, så man kände sig faktiskt lite rotlös i tillvaron.

En förmiddag, när jag låg i min hallstol och maktligt funderade över vilket sanatorium jag skulle söka in på härnäst, så kom en av mina kamrater och viftade ivrigt med sista numret av tidningen "Friskspor". I tidningen stod en artikel om hur man botar tuberkulos, en artikel, som vi först på lungsotares vis läste med en smula skepsis men sedan med allt större och större intresse. Artikeln handlade om Nisse Öst, orienteringslöparen som sprang på sig lungsot, som enligt egen uppgift hade tvåkronorsstora caverner men som botade dem med råkost. Det hela var ytterst medryckande skrivet, och innehållet föreföll ju sant och äkta på alla vis.

Vad gör då en gammal sotare, som plötsligt får läsa om ett nytt medel mot tuberkulos? Tror han ett enda ögonblick på detta nya medels förmåga att bota hans egen tuberkulos? Nej. Sätter han likafullt i gång med att prova detta nya medel? Ja. Det var alltså anledningen till, att min kamrat och jag letade fram skrivblocket och plitde ihop ett brev till hr Are Waerland, Lidingö. I detta brev förtäljde vi vår långa lidandeshistoria, förklarade pliktskyldigast med äkta friskspordarr på pennan, att vår tilltro till läkarvetenskapen var starkt rubbad och bad Waerland bevekande att

frälsa oss ur vårt elände. Dagarna gick, blev till veckor, men svaret från Waerland dröjde. Just som vi i starka ordalag utlöste vår vrede över allt vad hälsoapostlar heter, så kom brevet från Lidingö. Det kostade oss visserligen en tia, men innehållet fyllde oss med förnyad livslust och ljusblå optimism.

Och därav kom det sig, att vi — min kamrat och jag alltså — i början av juni månad 1943 med ungdomlig förhoppning och tro packade oss in i en kvavhet buss, som på gropiga vägar skramlade iväg med oss till ett för ändamålet hyrt gammalt båtsmanstorp någonstans i norra Ångermanland. Stugan låg långt bortom ära och redlighet, djupt inne i skogen, fjärran från civilisationens frestelser och förbannelser. Ty så avskilt måste man bo, om man vill övergå från kött diet till råkost.

Jag skall inte trötta med att redogöra för alla de bestyr vi hade, innan vårt lilla samhushåll blev färdigt och vilka besvär, som vi brottades med, innan vi fått ihop alla de råkostprodukter som erfordrades. Det var ju mitt under brinnande krig och ont om det mesta. Vitt socker är ju förbjudet i råkost, man får på sin höjd använda råsocker eller farin. Det gällde att få tag i russin med kärnor, som skulle vara vida överlägsna de kärnfria, det gällde att anskaffa äkta s.k. frisksportarbröd, som var så grovt och så hårt, att plomberna skakade som vid en bättre atomexplosion, när man tuggade på det. Och det skulle vara vetekli och getost och vitlök och fikon och örtteer av alla de slag och så förstås hela den långa raden av grönsaker, från björklöv och tussilago fram till den ytterst hälsobringande rödkålen. Men med mäktigt sjungande hammarslag spikade vi till sist på själva köksdörren upp den dagordning, som ständigt skulle påminna oss, vad vi skulle göra från sju laget på morgonen, då dagen inleddes med kall avrivning och hudborstning, fram till nioslaget på kvällen, då punkt sattes med mjölksyrad kalk i filibunke.

Låt oss draga en medlidsamhetens tjocka filt över den första veckans erfarenhet av råkost. Vare nog sagt, att vi bodde lika mycket på det där lilla skjulet med hjärta på dörren som inne i båtsmansstugan. Och tänk vad vi fick försaka: kaffe, fisk, ägg, allt i köttväg, ja, allt som dittills gjort livet värt att leva. Men vad gör man inte för att uppnå den fullkomliga hälsan. Ty den skulle vi nå, det hade vi lovat varandra. På tron fanns det ingenting att anmärka.

Vi hade tre liggurer om dagen. All tid däremellan upptogs av plockning av gröna blad och sköljning av dessa. Varje middag hade vi potatis och borttät 15—20

Den här mannen ser ut att ha både gott humör och matlust. Om vi inte ser alldeles fel — så är väl en rätt som heter blodpudding en av läckerheterna på hans bord!

olika slags bladgrönt. På frukosten åt vi surmjölk med russin i, och till lunch kruskagröt. Märkligt nog gick det bra till en början att hålla vikten, men det var väl potatisen och smöret, som gjorde susen.

När vi hade ätit råkost i fjorton dagar, kändes det plötsligt, som om vi höll på att tillfriskna. Det gick så lätt att andas, konditionen föreföll prima, och vi var övertygade om, att hälsan nu låg inom räckhåll. Men det tillståndet varade bara en vecka, sedan avbyttes välbefinnandet av en nog så besvärande matthet. Men eftersom Waerland hade förberett oss på, att vi skulle bli matta med tiden, så tog vi denna matthet som ett gott omen, intensifierade grönsaksätandet och läste Waerland för att styrka oss.

I en av sina böcker skildrar denne, hur han på en skogspromenad djupt inne i Hälsingland en dag mötte fem barn i åldern 3—14 år. Barnen såg så friska och blomstrande ut och hade så glittrande vita tänder, att Waerland förbluffad måste fråga dem, hur de bar sig åt för att vara så till den grad genomsunda. Men det visste de inte. De visste bara, att det var många mil till närmaste handelsbod, att de aldrig åt kött, aldrig

drack kaffe men däremot åt mycket potatis, mycket rotfrukter och alltid grovt, hårt bröd. Där ser man, menade Waerland, vad råkosten förmår åstadkomma.

En dag var även jag ute och gick i skogen, då jag mötte fem barn, som såg ut att vara i samma ålder som de i Hälsingeskogen. De var brunbrända och pigga och gick omkring som en levande reklam för en stor tandkrämsfirma.

— Men snälla barn, började jag försiktigt. Hur kan ni vara så friska?

Det hade de naturligtvis ingen aning om. De talade om, att det var flera mil till närmaste affär, att de bodde på ett torpställe här inne i skogen och att de trivdes bra med sin tillvaro.

— Kaffe dricker ni väl aldrig, och kött vet ni väl inte hur det smakar, fortsatte jag sakkunnigt och tänkte på Waerland.

— Kött äter vi tre gånger om dagen, upplyste barnskaran troskyldigt, och på spisen småputtrar kaffepannan för jämnan.

Jag gick hem med svärmod i min blick, letade fram kapitlet om Hälsingebarnen och försökte glömma vad jag nyss upplevat.

En morgon, när vi satt och mumsade på vårt grova bröd, tyckte vi oss förmärka en viss bismak. Vårt smaksinne var nu så förfinat och vår kropp så avgiftad att vi omedelbart reagerade för varje främmande inblandning i vår föda. Och mycket riktigt. När vi tittade på undersidan av den brödkaka vi knaprade på, fann vi förklaringen. I hundratals små fina trådar hängde och dinglade hundratals små söta larver i bästa caterpillarstil. De trivdes alldeles utmärkt i detta grova bröd. Än i dag kan jag inte äta en smörgås utan att först ha förvissat mig om, att inga fina trådar som avslutas med en fet klump finnes på brödets undersida. Jag tog i alla fall det halvättna brödpaketet med mig ner till handelsboden nästa gång vi provianterade och frågade uppbragt, om det var sånt här man fick mot de små tillmätta brödkupongerna. Handelsmannen tittade forskande på de livaktiga larverna. Sedan bad han hövligt men bestämt om att även få en halv köttkupon!

När två månader förflutit och hyrestiden utlöpt, lämnade vi vår lilla stuga och återvände till våra respektive hem. Hälsotillståndet hade varken förbättrats eller försämrats av råkosten. Det var status quo. Men eftersom det inte försämrats, så beslöt vi oss för att fortsätta på den inslagna vägen. En god vän till mig, som varje dag kom hem till mig för att se mig tugga grönsaker som den värsta kanin, erkände — om än

motvilligt — att det låg något sunt i råkosttiden. Därför köpte även han en råkostkvarn och började mala morötter, och sedan berättade han — inte utan en viss stolthet — att även han nu blivit vegetarian. Det tog jag som en stor triumf och en ära för mig själv. När jag en dag gjorde honom en svarsvisit fann jag honom emellertid i full färd med att förtära en bakelse. Jag framhöll då, min plikt likmätigt, att bakelser och finare bakverk var oförenliga med råkost och borde avskysas som pesten. Men han förklarade stillsamt, att det var fruktmos inne i bakelsen, och det var den han ville åt!

Kort tid därefter överraskade jag honom, när han höll på att äta köttbullar. Men inte ens då föll han ur fattningen.

— Kött, sa han, är ju förbjuden frukt, men frukt får väl en råkostätare äta!

Så snabbt svek han sina ideal. Jag fortsatte däremot som förut med min råkost, fast krafterna avtog och mattheten ökade. När fyra månader hade gått kände jag, att nu gick det inte längre annat än åt pipan. Och en söndag — jag minns det som vore det i går — sadlade jag om och åt en tallrik med köttsoffa. Dessförinnan gick jag dock in i min kammare och grät, ty nu visste jag, att allt jag hade hoppats och trott på varit förgäves, att den fullkomliga hälsan bara varit en hägring, som jag aldrig skulle nå. Nu var jag mogen för sanatorieluken igen. Nu fick jag på nytt sätta allt mitt hopp till den förkättrade läkarvetenskapen.

Efter en veckas kött diet återvände dock mina krafter sakta men säkert, och eftersom jag blandade ut köttet med grönsaker började jag faktiskt må riktigt gott. Min kamrat från båtsmanstorpet kämpade däremot tappert vidare med sin råkost, kände sig visserligen dålig, prövade nya örttéer, men ingenting hjälpte. Strax efteråt intog han sjuksängen och därifrån reste han sig aldrig mera.

Om jag som slutomdöme skulle försöka avge en slags deklARATION, så skulle den lyda så här:

Du som har lungtuberkulos, ät grönsaker och frukt i stor utsträckning, men endast som tillsats till den vanliga köttkosten. Du kanske kan minska på din förtäring av kött, men överge det aldrig helt. Dess äggeviteämnen måste vi ha. Generationers generationer före oss ha livnärt sig på denna köttkost. Det vore en olycka, att — när kroppens egna inneboende krafter är nedsatta på grund av sjukdom — ytterligare ökade nedbrytande krafterna genom att undanhålla organismen födoämnen, utan vilka läkningen försvåras eller t. o. m. omöjliggöres.

Bostäderna - brådskande reform för tuberkulosvården

De lungsjukas riksförbunds bostadsprogram bör snarast bli verklighet
säger arbetsvårdsassistent Egon Blomkvist

Assistent Egon Blomkvist, Växjö.

Den verksamhet, som under senare år bedrivits för att förbättra de partiellt arbetsföras förhållanden, har i huvudsak varit inriktad på att få till stånd en effektivare arbetsvård. De partiellt arbetsföras organisationer har fört en intensiv propaganda i detta avseende. Stat, kommuner och landsting har också satt in betydande resurser för att man skulle komma till rätta med de partiellt arbetsföras sysselsättningsfråga. Även om man inte kan säga, att arbetsvården numera erhållit en slutgiltig utformning i vårt land, kan det dock vara på sin plats att slå fast, att våra myndigheter accepterat de riktlinjer, som t. ex. De lungsjukas riksförbund verkat för, att arbetsvården skulle utformas efter. Detta bestyrkes om man läser förbundets programskrift — Produktiv socialvård är samhällsekonomi — och jämför programmet om arbetsvård med de åtgärder, som hittills blivit vidtagna eller som man kan räkna med bli vidtagna under den närmaste tiden.

Genom den koncentrerade uppmärksamhet man ägnat arbetsvården, har denna, jämsides med sjukvården, av de partiellt arbetsföra kommit att tillmätas en avgörande betydelse, inte minst vad det gäller frågan om fortsatt hälsa. Det lämpliga arbetet har framstått som en garanti mot återfall i tidigare sjukdom, det olämpliga arbetet motsatsen. Hur många recidiv som tillskrivits olämpligt arbete, underförstått olämplig arbetsplacering, är svårt att säga. Under alla förhållanden är antalet mycket stort. För den lungsjuke,

Bostadsfrågan framstår för dagen som en av de mest brännande samhällsfrågorna. Assistent Egon Blomkvist vid Arbetsförmedlingen i Växjö vill särskilt understryka detta förhållande i följande redogörelse om de svårigheter en socialvårdstjänsteman möter i det dagliga arbetet. Svårigheterna är stora, men man måste söka komma fram till någon lösning — bostadsfrågan är dock inte helt olöslig, framhåller assistent Blomkvist. Som bevis för det sista påståendet ger han ett exempel på hur man i en landsortskommun — trots dagens läge — kunnat bereda en tbc-konvalescent en hygglig bostad och att det ändå finns framkomliga vägar.

I fortsättningen framhåller hr Blomkvist, att om det i många fall ser ljusare ut än tidigare med arbetsanskaffning, så framstår bostadsförsörjningen — inte minst för tbc-konvalescenternas stora skara — som en ytterst brådskande fråga. De lungsjukas riksförbund vill endast i korthet till dessa synpunkter lägga, att riksförbundet arbetar även med de praktiska dagsfrågorna och att en bostadsundersökning i förbundets regi avser att så snart som möjligt ge aktuella informationer och anvisningar om det dagsaktuella läget till de organ och instanser, som närmast ha ansvar för och beröring med de lungsjukas bostadsförsörjning.

läkaren och socialvårdaren har arbetsvårdsåtgärderna fått en central betydelse. Åtgärderna genomförs också med hänsyn härtill. Det är därför som meddelandet om att en arbetsvårdsåtgärd spolierats av ett recidiv, alltid innebär något av en chock för arbetsvårdaren: — Trots allt visade sig arbetet inte vara lämpligt!

Har man vid några tillfällen varit med om sådana oförklarliga misslyckanden, försöker man komma till närmare klarhet om orsaken till recidiven. I allmänhet behöver man inte söka så länge. Ganska snart visar det sig, att det ofta är andra lika godtagbara orsaker till recidiv som det "olämpliga arbetet". Dessa andra orsaker kunna vara av många slag, men de flesta kunna rymmas inom begreppet olämpliga levnadsförhållanden. Ibland kan vederbörande ha "skuld" till dem själv, men i de flesta fall ligger det utanför hans förmåga, att röna inflytande på dem. Detta gäller kanske främst för dem, som får del av de olämpliga

liga levnadsförhållandena i form av mindervärdiga bostäder.

Den som fått se hur ett stort antal lungsjuka, gifta som ogifta, tvingats att bo, hyser endas en förhoppning, nämligen den, att De lungsjukas riksförbund och konvalescentföreningarna måtte gå in för att få till stånd en lika god lösning av de lungsjukas bostadsfråga, som man fått vad det gäller arbetsvården. Huvudlinjerna är skisserade i programskriften. Den praktiska utformningen av detta program ligger i en mer eller mindre avlägsen framtid, allt mycket beroende av hur stor kraftinsatsen från föreningarnas sida kommer att bli. På samma sätt som konvalescentföreningarna tidigare sökt kontakt med kommunerna och länsarbetsnämnd, när det gällt arbetsvård, bör de nu söka kontakt med kommunerna och länsbostadsnämnd om bostadsproblemet. Det är möjligt att denna arbetsuppgift blir svårare att genomföra, olöslig är den dock inte.

Som ett bevis för vad som kan ske, ska vi här redogöra för hur en lungsjuk man med stor familj, bosatt i en mindre jordbrukskommun, kunde få sin bostadsfråga löst på ett tillfredsställande sätt.

Mannen var i 40-årsåldern och hade under långa perioder vårdats å sanatorium. Han erhöll sjuk- och barnbidrag från pensionsstyrelsen och vid vissa tillfällen fattigvårdsbidrag. Antalet barn var fem i åldern 3—14 år. Den torpstuga, som familjen bebodde, var gammal och bestod av två rum och kök. Stugan var av trä, saknade vatten och avlopp, egentlig grund och vindfång för köksingången. Fönsterbågar, golv- och dörrfoder var angripna av röta. Under de mellanperioder, som mannen vårdades i hemmet, skulle han, med tanke på barnen, förfoga över eget rum. Då köket var för litet, dragigt och kallt, kunde det inte användas till sovplats, varför hustrun och barnen fick tränga ihop sig i det andra rummet.

Dispensärskötterskan hade vid olika tillfällen anmält till hälsovårdsnämnden, att något måste göras åt familjens bostad. I hälsovårdsnämnden hade man inte kunnat ena sig om något beslut, främst därför att man ansåg bostaden vara så dålig, att det inte lönade sig att reparera den. Till sist förstod man i alla fall, att något måste göras och man beslutade om vissa mindre ej för kostsamma reparationer. Till kostnaderna här för ämnade man söka förbättringsbidrag hos länsbostadsnämnden.

Varken mannen eller hustrun ansåg, att en sådan åtgärd innebar en verklig lösning av familjens bostadsfråga. Geom arbetsvårdsexpeditionen kom mannen i kontakt med en representant för länsbostadsnämnden.

Denne företog vid en resa ett besök hos vederbörande och fann efter en mycket kort besiktning, att bostaden var under all kritik och att den radikalaste lösningen på hela problemet var, att den gamla bostaden revs ner och att ett nytt hus uppfördes åt familjen. Länsbostadsnämndens representant sökte genast kontakt med hälsovårdsnämndens ordförande och lade i stort fram följande program om hur de kommunala myndigheterna skulle kunna medverka till att hjälpa vederbörande till ett eget hem.

Under förutsättning att kommunen beslutade att svara för den s. k. kontantinsatsen av byggnadskostnaden — i allmänhet uppgår den till 10 % — och i övrigt åtog sig de förpliktelser, som fordrades för att mannen skulle kunna komma i åtnjutande av egnahemslån, skulle länsbostadsnämndens representant göra allt vad han kunde för att egnahemslån blev beviljat. Då mannen var sjuk och då det var ovisst när han skulle kunna bli arbetsför igen, måste man räkna honom som ett socialt fall och inte ställa de krav, som man i vanliga fall ställer på en låntagare vad det gäller återbetalningsförmåga o. s. v. Efter någon tid beslutade kommunen ställa sig bakom byggnadsföretaget.

Resultatet av detta beslut blev, att familjen skulle få en egnahemsvilla på fyra rum och kök med alla moderna bekvämligheter. Byggnadskostnaden beräknades till 33.000 kr., kommunens kontanta andel blev således omkring 3.000 kr. Och nu kommer vi till vad som i grunden var förutsättningen för att byggnadsföretaget var genomförbart. Genom de nya bestämmelserna om familjebostads- och bränslebidrag, som trädde i kraft 1 juli 1948, kunde vederbörande räkna med att för varje barn under 16 år erhålla ett familjebostadsbidrag på upptill 175 kr. per år och dessutom 175 kr. i bränslebidrag. Tillsammans kunde han därför räkna med att av statsmedel erhålla ett sammanlagt bidrag till hyres- och bränslekostnaderna på 1.050 kr. Då hyres- och bränslekostnaderna beräknats uppgå till omkring 1.500 kr. skulle således den faktiska hyran stanna vid 450 kr. per år. Den summan hade tidigare nästan helt gått åt för inköp av bränsle. Nu kunde han även räkna med att få en fullt modern bostad för det priset.

Denna lösning av bostadsfrågan förutsätter, att det finnes två eller flera barn under 16 år. För familjer med ett eller inga barn eller för ogifta måste vid behov andra utvägar sökas. Den möjlighet, som redan finns för de barnrika familjerna, torde dock kunna utnyttjas i avsevärt högre grad än vad som skett. Det gäller endast att få kommun och länsbostadsnämnd att gå fram på samma sätt som i här relaterade fall.

E. B.

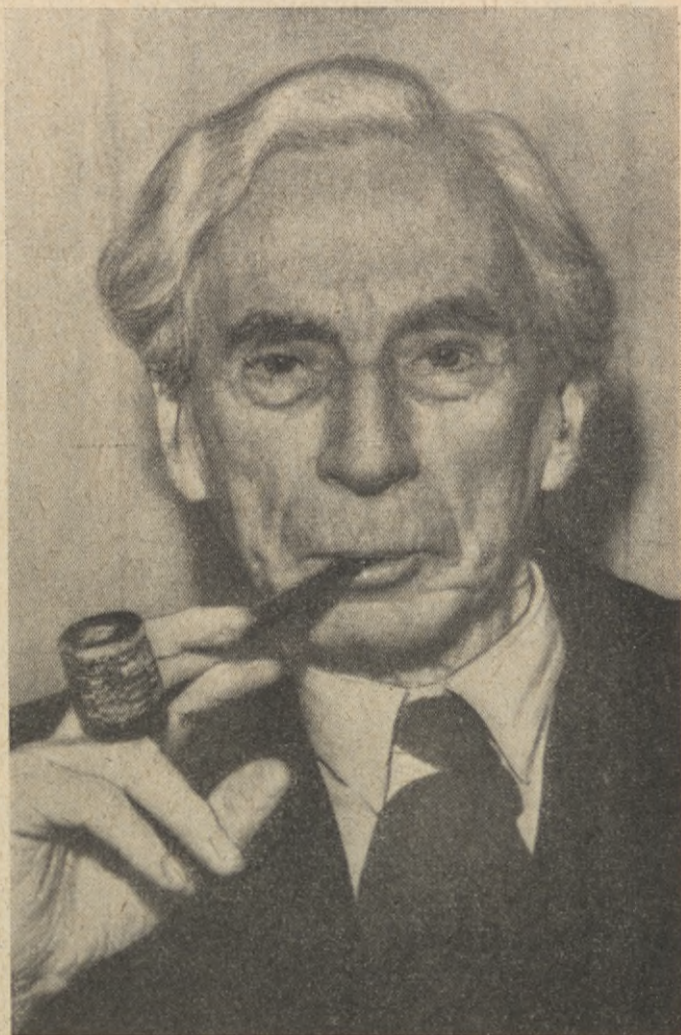
FILOSOFI FÖR LEKMÄN

När Bertrand Russel erhöill 1950 års nobelpris i litteratur så skedde intet misstag. Han är nämligen inte bara "filosof" utan också en skönlitterär skribent. Annars anser väl folk i genomsnitt, att en filosofers torra, knastriga utläggningar och spekulationer — skrivna för ett fåtal lika torra och knastriga likasinnade — inte borde erhålla den skönlitterära utmärkelsen, nobelpriset i litteratur. Men det är nu så, att Bertrand Russel håller "mättet", både som vetenskapsman och skönlitterär författare, om man nu vill ge sig in på skarpare gränsdragningar. Den som gjort närmare bekantskap med hans författarskap torde allmänt anse alla sådana diskussioner överflödiga. Trots allt kan det dock vara av visst intresse att något fasthålla vid den mera pedagogiskt åskådliga uppdelningen av Russels livsverk: skönlitterär författare — vetenskapsman.

Förutom att Russel oftast fått den hedrande beteckningen "samtidens störste tänkare" så är han en renodlad vetenskapsman, som sysslat med så benhårda grenar av vetenskaplig forskning som matematik och logik. Man kan bara erinra om att han tillsammans med en annan vetenskapsman skapat det mäktiga verket "Principia Mathematica", vilket av fackmän betecknas som den vetenskapliga tankens stora monument. Om detta lysande vetenskapliga arbete yttrade Russel själv följande klassiska ord vid en föreläsning i Boston:

"Den gamla logiken lade tanken i bojar, medan den nya logiken ger den vingar. Den nya logiken innebär enligt min mening ett lika stort framsteg inom filosofin som det Galilei åstadkom inom fysiken: vi kan äntligen se vilka slags problem som kan lösas, och vilka som måste uppges därför att de överskrider mänsklig förmåga. Och där en lösning synes möjlig, där erbjuder den nya logiken en metod som sätter oss i stånd att uppnå resultat, vilka inte bara är uttryck för personliga idiosynkrasier utan gör anspråk på att godkännas av alla, som är kompetenta att bilda sig en mening."

Kan något mera "skönlitterärt" blomma ur utläggningar av ovanstående art frågar sig litteraturintresserade i allmänhet. Ja, det är nämligen så att denne märklige filosof kan visa upp många olika sidor. Russel kan skriva filosofi så att det blixtrar omkring, torra, sakliga sammanhang — han gör hela filosofin rent av häpnadsväckande enkel. De klassiska filosoferna blir ofta i den russelska framställningskonsten som förvandlade. Från de stela, högtidliga statyer och socklar vi är vana att se dem bli de vanliga, dödliga människor, som till och med kan begå den för filosofer oförlåtliga synden att framställa ohållbara, grovt fel-

En typisk bild av Bertrand Russel, en vital äldring, som även till det yttre ger oss intrycket av samtidens störste tänkare.

Foto: Pressens Bild.

aktiga tankekonstruktioner! Russel behandlar ibland den klassiska filosofin så att de stora tänkarna bli som skämtfigurer i tidningarnas tecknade serier, och dock söker han sortera ut det bästa i deras dogmatiska världsförklaringar i sin långt gående rationalisering. Om Aristoteles nu råkade vara en bedragare och folkförförare, i stället för vad man trodde vara en vis man, så är det enligt Russel hans egna lärosatser, som visar det nedslående resultatet. Och om någon kan konsten att finna felen och orimligheten i tankekonstruktionerna så är det Russel! Russel går hårt fram, men det är väl knappast någon som vill påstå att han är osaklig eller inte är grundligt vetenskaplig? Och humorn använder han på ett sätt som inte stör det

En bild från de historiska dagar då Bertrand Russel besökte Stockholm i samband med nobelhögtidligheterna. På bilden fr. v. se vi prins Vilhelm i samspråk med nobelpristagaren. Det är från det tillfälle då Bertrand Russel höll sitt nobelföredrag i Börssalen. Foto: Pressens Bild.

vetenskapliga — kan man begära något mera av en riktig vetenskapsman och filosof?

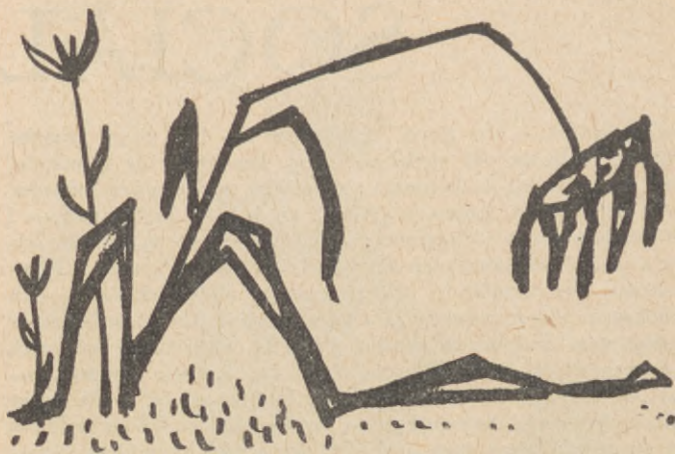
Det kan naturligt nog inte här bli fråga om annat än en antydning om den mera skönlitterära tendensen i Russels författarskap. I sin bok *Filosofi för lekmän* har han gått starkt fram på den linjen. Man kan nog säga, att han sökt driva lättfattligheten och åskådligheten så långt det är möjligt med hänsyn till vetenskapliga sammanhang. Härom säger han själv i inledningen till boken, närmast med adress till vissa kritiker, som sagt att han bara skriver för fackfilosofer och att filosofin i egentlig mening sysslar med frågor av intresse för den bildade allmänheten:

"Jag vill inte utsätta mig för denna beskyllning en gång till; jag ber alltså att få bekänna att det finns åtskilliga meningar i föreliggande volym som en del ovanligt dumma tioåringar kan finna en smula obegripliga. På grund härav gör jag inte anspråk på att uppsatserna skall anses populära; och om de inte är populära, måste de vara förargelseväckande..."

Citatet säger en del om den fördomsfrihet och respektlöshet, som ofta kännetecknar Russel, en respektlöshet, som i förening med filosofiskt snille gjort honom till samtidens store analytiker. Eller kanske man något populärare kan uttrycka det så här: Russel går omkring i den föreställningsvärld, som människorna byggt upp omkring sig, prövar kvalitén i deras värderingar och stickor obarmhärtigt hål på alla vackra luftblåsor, dogmer och förlegade ideologier, som leda deras handlande och ömt omhuldas. I två av kapitlen i boken, "Rappakaljans morfologi" och "Idéer som skadat mänskligheten", går han särskilt hårt åt dogmatiska föreställningar och vidskepelse i vårt tankelev. Att Russel är en dödsfiende till varje form av auktoritetstro ger följande citat ett uttryck för:

"Så snart vi avstår från bruket av vårt förstånd och nöjer oss med att lita på en auktoritet, råkar vi ut för ändlösa bekymmer. Vems auktoritet? Gamla testamentet? Nya testamentet? Koranen? I praktiken väljer folk den bok som anses helig av det samhälle i vilket de blivit födda, och ur den boken väljer de ut de delar de tycker om och struntar i resten. Det fanns en tid då det bibelställe som utövade det största inflytandet var: 'Du skall inte låta en häxa leva'. Nu för tiden förbigår folk detta bibelspråk, om möjligt med tystnad, annars med ursäkter. Om vi har en helig bok, väljer vi alltså fortfarande ut de sanningar som passa våra fördomar."

Något liknande brist på respekt för auktoriteter präglar kapitlet "Framstående män jag känt", där sammanträffanden med sådana storheter som Gladstone och Lenin skildras med uddig elegans. Samma omilda behandling består Russel sig själv i avslutningen, som han format till något så kvickt och uppseendeväckande som en dödsruna över sig själv och sin levnadsgärning, eller med egna ord uttryckt: "de besynnerliga principer som styrt hans handlingar. —

Tecknare: Stig Åkervall

Alla blommor vissnar...

Alla blommor vissnar
när de doftat och glött.
Tänk er, en vissnad blomma,
något mera dött
finns det väl inte i världen.
Av vemod blir luften tung...
En blomma blir aldrig gammal —
den dör ung.

LEIF EDBERG.

Han var den siste kvarlevande från ett dött tidevarv".

Vill man härutöver sammanfattningsvis söka ge något av den verklighetssyn — den förnuftstro — Russel i sitt författarskap sökt delge andra kan några ord ur en artikel av professor Torsten Gårdlund vara lämpliga att återge även här. Orden ge i strängt koncentrat fragment av en världsutveckling, som har svårt att assimilera den förnuftets lag, som nobelpristagaren av år 1950 så tappert stridit för: "I Russels författarskap har förnuftstron följts av en tvivlets skugga, som i lågorna från världens bränder alltmer fördjupats. Upplýsningens idéer hade befriat tanken, undanröjt mänskligt förtryck och skänkt materiella lättnader. Men också onda krafter hade frigjorts nya former av förtryck, en känsla av högmod och makt som kan komma att spränga vår värld i stycken. Under det gångna halvsekle har Bertrand Russel varit en av de stora förnyarna av rationalismens tradition. De av oss som avancerat under dess fälttecken är glada att ha honom bland oss även under reträtten".

S. H.

Bertrand Russel: *Filosofi för lekmän och andra essäer*, Förlag Natur & Kultur, Stockholm. Pris kr. 11:50.

SOCIAL-INDIEN

Om Indien — det forna "Sagolandet" — har vi på svenska fått en realistisk och social skildring. Det är Artur Lundkvist som nu, efter att ha befunnit sig på resa under några månader härs och tvärs i Indien, lagt fram en bok — *Indiabrand* — i vilken han ger en intressant reseskildring på ett språk, där ordens färger och tonvärden satts samman till ett lysande stilfyrverkeri. Men Lundkvist vill ge mer än en reseskildring, han analyserar det nuvarande indiska samhället. Han åstadkommer många fina analyser av sociala, politiska och sexuella spörsmål, men reseintyck blandade med dessa analyser ger stundom boken ett svårläst och förvirrat drag. *Indiabrand* är — förefaller det anmälaren — mer en bok om det indiska samhällets problem än en reseskildring, men den är tyvärr i sina huvuddrag disponerad som en vanlig reseberättelse, där platserna och problemen dyker upp i den ordning som författaren träffar på dem under sin färd. Vad man saknar mest är kapitelrubriker och ett register och vidare är kartan i slutet av boken beklagansvärt knapphändig och retar mer än den orienterar. Men dessa reservationer kan inte förta intrycket av att Lundkvist skrivit en behövlig bok om Indien och att han änyo visat sig vara den, som med stor lätthet suger i sig ett främmande lands sedvänjor och kulturatmosfär. Här nedan kommer partier ur boken att refereras och debatteras, det sista i den mån som anmälaren känner sig kompetent.

De allra flesta torde ha en dunkel aning om att Indien i be-

Gudinnan Kali, stryparsektens härskarinna. Kali är symbolen för den rasande modern och den hämnande makan.

gynnelsen befolkades av invandrande indoeuropéer som med hjälp av ett av dem själva uppfunnit skriftspråk, sanskrit, i Veda-böckerna sammanförde hinduismens religion och världsåskådning. Hinduismen innebar också en kast- eller klasslära, den högsta kasten utgör brahminerna — prästkasten — och den lägsta är parias eller de oberörbara. Med den sista kastens brist på ställning i det indiska samhället följer ohyggliga sociala problem. 2/3 av Indiens befolkning bekänner sig till hinduismen, medan 1/4 är muhammedaner. På 1600-talet blev Indien utsatt för europeisk kolonisation och efter strider med andra kolonisationsaspiranter bet sig engelsmännen fast i Indien och härskade där till 1947, då Indien som dominion bildade en självständig förbundsstat. Ur denna förbundsstat bröt sig muhammedanerna ut under våldsamma strider och skapade en egen stat — Pakistan! Lundkvist skriver att Pakistan är reaktionens fäste och att engelsmännen — han är väldigt arg på engelsmännen! — underblåst motsättningen mellan de båda religionerna i enlighet med den gamla romarmaximen *divide et impera* — söndra och härska.

Nästan organiskt förenat med Indien är namnet Gandhi. Vem har inte fascinerats av ett tidningsfoto, föreställande denna profetiska benrangelsfigur, vilkens främsta tankeskapelse är den för västerlandet så främmande icke-våldslära. Vad vi i övrigt må ha tänkt om Gandhis spinnrock och hans ideliga fastande — hans mest effektiva politiska maktmedel — har vi alla fall trots att han var nyttig och behövlig för det indiska folket. Denna uppfattning skjuter Lundkvist delvis sönder i det kapitel, där han granskar Gandhis gärning. Han menar att Gandhi blivit överskattad, både i Indien och i övriga världen. Gandhi hyllade furstarna och var emot all industrialisering. Gandhi väckte visserligen upp indierna ur deras djupa sömn, men han blev rädd och stoppade dem, när han hörde revolutionsbruset från massorna. Och efter detta proklamerade Gandhi ett meningslöst och ofarligt program för folket: hemspinning, nykterhet, asketism och självuppfostran. Gandhi utgjorde, säger Lundkvist, engelsmännens "bästa garanti mot revolutionära omstörtningar. Gandhis gärning blev en enmansuppvisning, ett slags ohöjld persolog exhibitionism, där det martyrmässiga, det teatraliskt patetiska underströks till det yttersta". Här känner man sig inte helt övertygad om att Lundkvist, trots sin fina intelli-

Svält i Mysore — en dyster realitet i dagens Indien.

gens, riktigt förstått Gandhi och det indiska dilemma. Och alldeles säkert begår han ett misstag, när han sätter likhetstecken mellan hinduens rädsla för orgasm och Gandhis rädsla för revolutionära omstörtningar — det luktar vulgärfreudianism!

Indiens nuvarande premiärminister Nehru var lärjunge till Gandhi. Lundkvist som sammanträffade med Nehru, anser att han är en svag realpolitiker, en drömmare mer än en organisator och han lär vara så påverkad av England att han till och med talar engelska i sömnen. Nehruss motsats är furstebeskyddaren och inrikesministern Patal — också han en Gandhilärjunge — och indierna säger att det mer är Patal än Nehru som styr det indiska statsskeppet. Lundkvist döljer inte sin mening att det enda som kan bota det indiska samhället är en revolution och det är tydligt att han önskar en revolution efter sovjetiskt mönster. Han tänker sig tydligen en utveckling i stil med Kinas. (Det finns redan nu sovjetiska experiment i Indien.)

Mot hinduismen har Lundkvist en stark aversion, som bryter fram på snart sagt varje sida. Han menar att den är orsaken till det indiska samhällets stagnation, nöd och fattigdom. Här skall bara ett par egendomliga hinduiska sedvänjor refereras. Trots att Indien lär ha 1/3 av hela världens kreatursbestånd lider det brist på mjölk och smör. Korna är som bekant heliga och största delen av den dåliga mjölken går till offer åt gudarna. En annan obarmhärtig och svårutrotlig sedvänja är den att änkor inte får gifta om sig, ja en änka har överhuvud inga mänskliga rättigheter! Kvinnan tillhör för evigt den man som hon gift sig med och längre tillbaka i tiden brändes hon på bål vid mannen död — detta betraktades som ett barmhärtighetsverk och var det väl nästan också med tanke på en ankas svårigheter i Indien. Denna sedvänjas grymhet blir kraftigt tillspetsad av att i Indien är barnäktenskap tillåtet. Barndödligheten är stor och 5-åriga änkor är inte alls ovanligt.

En annan underlighet, som förresten påminner om den groteska men-sevärda Tolvskillingsoperan, är de stora tiggargenerationerna. Tiggarna är organiserade och hårt drivna av tiggarkungar som roffar åt sig större delen av förtjänsten. I Kalkutta fraktas tiggarna ut med lastbilar till sina distrikt varje morgon och de hämtas på samma sätt på kvällen. Tiggarna använder andras eller egna barn som de stympar, sticker ut ögonen på eller något liknande och dresserar dem till att gråta för att väcka förbipasserandes medlidande.

Vissa delar av Indien har tidigare varit genomsyrade av en levnadsglad erotik, nu har erotiken blivit något smutsigt och tungsint på grund av hinduismen, hävdar Lundkvist. Vem har

Strejkande arbetare vid jutesfabrik i Kalkutta.

Bondflickor med vattenkrukor, Bombaydistriktet.

Arbeterskor på risfälten vid Malabarkusten.

MOTORSÅG OCH MUSKELTUPP.

Dikten om arbetskollektivet, dess ofta nakna, grå vardagsrealism, har gett breda penseldrag i de senaste årens litterära skapande. Ifjol fick Birger Vikström Bonniers litterära pris för boken "Att vara dräng", året innan fick Otto Carl Oskarsson samma pris för en arbetarskildring. I år blev Nils Parlings roman *Motorsågen* belönad med tidningen Frihets nyinstiftade litteraturpris. Tre arbetarskildrare prisbelönade tre år å rad — det lönar sig att vara s. k. proletärförfattare här i landet skulle man närmast ha lust att säga. Om det nu är så att de friskaste skotten, eller litterära tillskotten, kommer underifrån, från arbetskollektivets ödsligaste utmarker, så beror inte detta på att det skulle vara så särskilt lysande ekonomiska utsikter för dessa skribenter. Det är nog rättare att tala om en ny berättarglädje, en lust att fästa arbetsfolkets realistiska liv på vita pappersark, som driver dessa diktare fram mot offentlighetens ljus. Man kan lugnt påstå, att i Parlings bok blommar en vild, realistisk och äkta berättarglädje. För att gå vidare och närmare systematisera hans berättarkonst kan man säga att boken bygger på tre — ismer: realism, kollektivism och individualism. Han har plockat ut ett gäng skogsarbetare ur sin rika flora, ett arbetslag i kollektiv samverkan men samtidigt likt en bildhuggare sökt utmejsla de individuella dragen hos var och en. Man får se hur de lever, tänker och reagerar för de inre och yttre motiven i deras karga värld. Språket är ofta naket, kanske också litet rått, men klingar äkta och oförfalskat i den miljö författaren valt. Och det är egentligen inga otrevliga krumelurer Parling knackat fram på en gammal, utsliten skrivmaskin, så dålig att han med hjälp av en uppgillrad vattenflaska fått den att fungera. Så kan en s. k. proletärförfattare i skogsbygden få arbeta. *Maskinen* är inte den dagliga

realitet som vi storstadsmänniskor är vana med. Det sista syftar också på den maskin boken skildrar — motorsågen. Om nu Parling fortsätter — blir författare vid egen skrivmaskin — så har han också samtidigt gett maskinen i skogsarbetarens liv den första epokbildande skildringen. Att han gjort en hedrande debut som litterär kroppsarbetare är säkerligen flera än tidningen Frihets prisnämnd enig om. Den gamla timmersågen som krökt skogsarbetaren till jorden skulle alltså försvinna och motorsågens surr blanda sig med skogarnas sus i de norrländska skogsbygderna. Brytningen mellan det gamla och nya systemet — mellan handsåg och motorsåg — håller författaren i ett gott konstgrepp. Det är väl också symboliskt riktigt att "Muskel-tupp", en av de bäst tecknade figurerna, vilkens psykologiska reaktioner och beteende från början följdes av mycken misstro, tar befälet över den likaledes med stor misstro sedda motorsågen. När motorsågen sedan håller nästan allt vad reklamen lovat har den bakelseätande och något förfina Muskel-tupp också erövat en aktad ställning i arbetskollektivet. Men det är kanske inte lika riktigt av författaren att dra ut handlingen så mycket i senare delen av boken, där intensiteten ebbat ut för varje sida. Det är onödigt att på detta sätt riskera det konstnärliga greppet — man kan göra en god bok utan att använda så mycket som 340 sidor.

S. H.

Nils Parling: *Motorsågen*, Tidens Förlag, Stockholm. Pris häft. kr. 12.—.

AKTUELLT OM USA.

De böcker på svenska som behandlar Förenta Staterna är få, inaktuella och ganska opedagogiska. Denna stora och väsentliga brist är nu till en del eliminerad tack vare Utrikespolitiska institutet som på bokhandelsdisken lagt fram en 132-sidig, intressant och lättläst bok om Förenta Staterna, författad av Brita Skottsberg och Sven Åhman. Boken som naturligtvis inte är uttömmande, behandlar i en lugn, objektiv ton det amerikanska

väl inte hört talas om de skulpturer, föreställande människor under samlag, som de gamla indiska templen flödar av och Lundkvist berättar också om flera sådana och han föreställer sig att det folk, som gjorde dessa skulpturer var avsevärt lyckligare än det som nu lever, nevrotiskt och hindunedtyngt. Som gammal primitivist och psykoanalytiker har Lundkvist nästan alltid en sexuell förklaring till de mest prosaiska ting och han tolkar gärna in lycka och livslust i erotiska situationer och sammanhang som han stöter på. Ett exempel på det utgör hans entusiastiska skildring av det sexuella beteendet i de fria, zigenarliknande stammarna som finns i Indien, oberörda av hinduiska sedvänjor.

Innan vi går över till att närmare behandla en sådan stam, kan inte anmeldaren avstå ifrån att citera en av dessa stammars många dikter som Lundkvist översatt. Nedanstående dikt är modernistisk i sin knappa och humoristiska formulering:

I höglandet
i den gula senapen
betar rådjuren.
Ett skott,
två skott,
tre skott,
men de bara rycker på svansen.

Bland dessa fria stammar finns det sådana som har ungdomshus, i vilka ungdomar av båda könen under samlagslekar tillbringar nätterna tillsammans. Sådana här ungdomshus är kän-

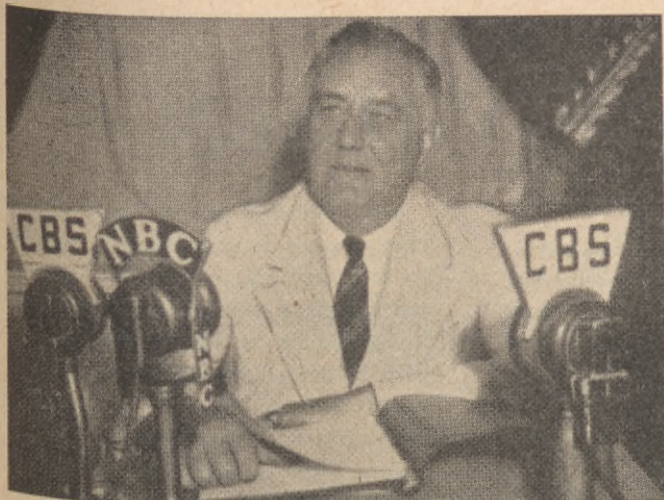
da från tidigare sociologiska undersökningar och är alltså alltför sällsynta och märkvärdiga. En ledare i ungdomshuset bestämmer vilka ungdomar som skall vara tillsammans på natten och Lundkvist prisar denna anordning, därför att den ger — som han skriver — alla samma möjligheter, oavsett om de är sköna eller fula, vanskapta eller inte. Och han utbrister att i och med denna institution har stammarna delvis lyckats lösa ett av mänsklighetens trassligaste problem. Ungdomen i stamman är lycklig, harmonisk och nevrosfri. Men att inte ens denna institution lyckats lösa detta problem, får man veta när Lundkvist någon sida längre fram omtalar att ungdomshuset har böter och straff för brott mot den av ledaren bestämda partnerindelningen. Och vore något annat möjligt? I den intima sexuella samvaron måste nödvändigtvis ingå en del ytterligt personliga krav och önskemål, som inte var och en kan tillfredsställa och följaktligen kommer en del att stötas bort och andra att favoriseras. Och man kan faktiskt undra om inte ett påtvingat samlag med en person som är en motbudande många gånger är mer nevrosskapande än vår orealistiska men officiellt hyllade ungdomliga avhållsamhet? Hittills är det nog endast sexualromantiker som sett mänsklighetens lycka i bruket av ungdomshus.

Här har endast ett fåtal episoder kunnat refereras ur Lundkvists bok som myllrar av liv och det enda som kan göra den rättvisa är att man läser den själv.

Roland Ekström.

Arthur Lundkvist: *Indiabrand*, Bonniers, pris 17:50.

Här se vi Franklin Roosevelt — en av USA:s kraftfullaste och populäraste presidenter — vid ett av de många radiotal han höll under sin långa presidenttid.

I sydstaterna har negrer och vita ofta skilda dricksfontäner.

ska folkhushållet, statsskicket, USA:s utrikespolitik efter andra världskriget (inom parentes sagt en förträfflig utrikespolitisk repetitionskurs!) och slutligen försvarsmakten.

Negerbefolkningen som utgör 10 % av USA:s hela folkmängd, är fortfarande ett allvarligt samhällsproblem, trots den strålkastarbelysning som främst amerikanerna själva utsatt det för. Detta gäller främst Sydstaterna, där negrerna endast får bo inom särskilda bostadsområden och där de erhåller en mycket sämre skolundervisning än de vita barnen. Här ett talande citat om förhållandet i Sydstaterna: "På resor måste negrerna sitta längst bak i bussar och i särskilda vagnar på tågen, de får köpa sina biljetter i särskilda luckor, vänta i särskilda vänt-salar och inte dricka vatten ur samma fontäner som vita passagerare." Vid politiska val håller man negrerna borta från valurnorna med hjälp av kunskapsprov och röstkatt. Hur hårt amerikanernas fördomar sitter beträffande negrerna, belyses kanske bäst av att man trots upprepade försök inte lyckats få till stånd en unionell lag som förbjuder lynchning.

Kapitlet om folkhushållet innehåller många intressanta siffror angående industrin, produktionen och levnadsstandarden. Under de senaste 50 åren har USA:s årliga produktion — med hänsyn tagen till penningvärdet — stigit från 50 till 255 miljarder dollar. Samtidigt har befolkningen "endast" fördubblats. Siffror som klart belyser standardutvecklingen! Talesättet att USA är den fria konkurrensens hemvist blir mindre berättigat, när man får veta att hälften av hela landets produktionsapparat ägs av 113 företag. Det var säkert ingen tillfällighet att den första antitrustlagen kom redan 1890.

I USA har man inte som i de flesta europeiska länder en välorganiserad och socialt medveten arbetarrörelse. De stora politiska partier som finns kallas republikaner och demokrater och dessa, som i begynnelsen uppspaltades av sin inställning till svag respektive stark unionsmakt, är nu mera väldiga valorganisationer än politiska partier i europeisk mening. Eftersom dessa politiska partier inte kan tillvarata intressena åt de olika social- och yrkesgrupperna, har man i USA fått speciella påtryckningsgrupper — pressure groups. Dessa påtryckningsgrupper har ombud i Washington som utövar påtryckning på kongressmedlemmarna i avsikt att få sin grupps intressen tillgodosedd.

Den amerikanska fackföreningsrörelsen har haft enorma svårigheter att nedkämpa, men 1935 kom i alla fall den s.k. Wagnerlagen som fastslog arbetarnas rätt att organisera sig och arbetsgivarnas skyldighet att underhandla med deras represen-

tanter. Men så sent som 1946 stiftades en ny lag — Taft-Hartley-lagen — som beskar Wagnerlagen. Härmed fick arbetsgivarna rätt att anställa folk som inte tillhörde någon fackförening, fackföreningar kan nu åtalas för brott mot god åtalssed och presidenten kan, då han anser att en strejk medför fara för nationens säkerhet, begära domstolsföreläggande på att fackföreningen ska avstå från strejken. (Denna lag tillämpades av Truman vid gruvarbetarstrejken 1950, trots att han ogillar Taft-Hartleylagen.)

En amerikansk president väljs för fyra år. Det finns väl knappast någon statschef inom en demokrati som har så mycket att säga till om som en amerikansk president. Han utser sina ministrar själv och dessa är inte såsom i parlamentariska stater ansvariga inför representationen, han tillsätter ämbeten (ur denna bestämmelse uppstod spoilsystemet), han kan ingå fördrag med främmande makt om senaten godkänner fördraget med 2/3 majoritet och han har initiativ- och vetorätt i lagfrågor. Presidentens veto kan endast brytas av att kongressen ånyo antar den vetofällda lagen med 2/3 majoritet. Vetot är synnerligen betydelsefullt, Franklin Roosevelt använde det 631 gånger under sin presidenttid.

Slutligen några siffror om Förenta Staternas försvarsmakt. Vid krigets slut 1945 bestod Amerikas armé av 8,3 miljoner man, 1949 var siffran mindre än 600,000. Dessa båda siffror visar klart demokratiers svårighet med att hålla folk under fanorna i fredstid, medan diktaturer, vilka inte behöver ta hänsyn till fria folkopinioner, kan hålla sin krigsmakt oförändrad — ett förhållande som alltid givit diktaturer stora framgångar i början av ett krig.

Roland Ekström:

Brita Skottsberg och Sven Åhman: Förenta Staterna, Utrikespolitiska institutet, KF:s Bokförlag, pris 4:—.

ROLAND EKSTRÖM:

UNDER GUMMIVALSEN

Gummivalsen klagade högljutt, medan det syntetiska gummit drogs ut av räddför-valsensfingrar. Valsen formade den syntetiska gummiklumpen till en utkavlad degyta, som sen knycklades ihop till en ny klump, ett pulver tillsattes och så fick valsens på nytt platta ut gummit, under det att den med en serie losslitande ljud av fastsugningar fortsatte att klaga. Valsningen av gummit och pulvertillsetningen spred en gröntung doft, som slog ut som giftblommor i bröstet. Den som var ovan vid oljudet och doften upplevde arbetsplatsen som en mörk ogästvänlig håla och personens psyke, om det var tillräckligt känsligt, manipulerade med huvudvärk och kväljningar.

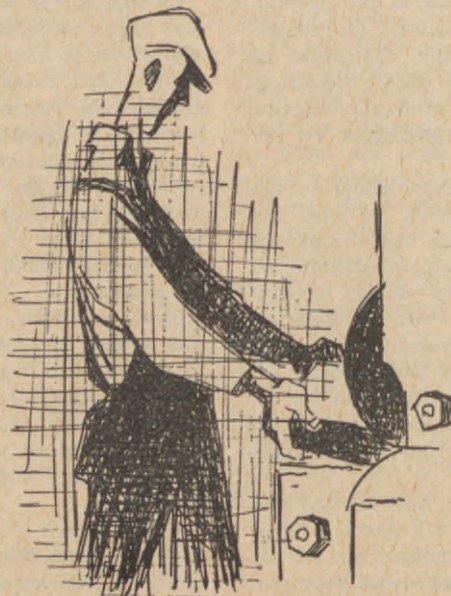
En tämligen fet ingenjör gick omkring likt en fångvaktare. På hans ena kind flammade ett lilarött födelsemärke som en mindre eldsvåda. Annars var ansiktet fett och utan rynkor. Hans ögon var kalla och oförståelsen för andra människors besvärigheter låg som ett skyddande pansar omkring självälskelsens lilla sparlåga. Bränslat: jag! jag!

Själv var jag anmodad att pröva gummit i en provningsapparat, som jag — sorgligt nog — inte begrep så mycket av. Jag gjorde som jag blivit tillsagd... naturligtvis blev det en del felaktigheter.

— Det går inte fort nog, skrek ingenjören över vals- och gummibullret. Jag

"Kortnovellen" vill vara ett mönster för litterär framställningskonst. Tekniken går ut på att i knappa ordalag — utan att trötta läsaren med många ord — ge en litterär upplevelse. Det gäller alltså för författaren att hitta talande ord och formuleringar — kortnovellen är vad man kan säga "ett uppror" mot ordrikedom och den gamla, långrandiga berättarstilen. Med hjälp av teckningar kan givetvis den litterära effekten ökas. Kortnovellen har närmast karaktären av en situationsbild. Vi ha för avsikt att i Status återkomma med dylika noveller vid sidan av "den vanliga prosan". Vi är tacksamma att höra läsarnas åsikt om denna konstart — kanske vi kan få en upptakt till litterär debatt?

såg ned på mitt arbete, men då jag måste se upp, fastnade jag för det flammande födelsemärket. "En varningsflagga", tänkte jag och förstod att ingenjören skulle tvinga mig att passera hans privata lilla skärseld. Han skulle påpeka fel och brister tills jag blev lite mjuk i ryggen, och tills underkastelsens suddiga blick fick fotfäste i mina ögon.

— Ja, mumlade jag och visste inte, om ordet passade i sammanhanget. "Jag böjer mig inte", liksom ekade det inom mig och jag vände hela min tankeverksamhet inåt mig själv för att fly från detta fysiska köttberg. Ingenjören kände sig förvirrad inför det vakuum som uppstod, men ansiktets fettåsar förmådde inte formulera någon ansiktsförvirring. Så lämnade han mig efter att han fått sista ordet. Det syntes på honom att han var fast besluten att söka upp min inre, stryk-rädda hund.

Miljön (gummistanken, oljudet) och ingenjören trängde sig på mig, men jag försökte streta emot. I ett skjul på gården satt jag, under det att depressionens halvdunkel och självanalysens förnuft slogs vilt, medan läppar och lungor avnjöt en cigarett. Beslutet blev ingen kompromiss (det är bara vissa människotyper förunnat att åstadkomma kompromisser!); depressionen avgick som segrare: självanalysen fick förflytta sig fram i tiden för att fungera som den till exempel gör nu.

Jag slutade alltså efter två dar.

Tecknare: Nils Brädefors.

— Se! Allt det här är mitt! Mitt!

BORTOM ÄRA OCH REDLIGHET

En dag kom en främmande till gården. Inte en dräng, därtill talade han alltför myndigt och värderande. Gumman — som numera alltid gick klädd i svart — var med honom och var ivrig. De besåg ladugården, foderladan, hönshuset, vedboden, vagnslidret, ja överallt var de, för att den främmande skulle se och värdera.

Jan följde efter på avstånd. Gumman pratade sig röd innanför det svarta huvudklädet och den främmande gapade stort när han upptäckte den lilla gårdens finesser. Övanta nymodigheter som överraskade. Ladugårdens vattencistern med koppar i båsen för korna till exempel... Och den enkla men sinnrika foderhissen... Matningsapparaten för hönshuset i hönsgården, och vedbodens lilla kapmotor som drevs med fotogen...

— Det lilla stället var ju ett riktigt mönstertorp, vetja, sa den främmande och skrattade gillande. Något som han inte hade tänkt sej egentligen...

— Jaja — åh jada, spädde gumman på. Far hade då varit så duktig, så duktig — åh jaadå —. Å elektriskt ljus fanns det överallt —.

— Tja, så får vi väl resonera då.

De drog sig upp mot gårdshuset och den främmande skrapade av leran från skorna och gick in med gumman. Jan följde efter nyfiket och undrande. Det sista han såg var när gumman tog fram fosterfaderns brännvinsflaska ur klaffskåpet och drog in den främmande i finrummet —.

Dörren stängdes.

Nästa dag blev det beslutat. Gumman ville slippa ifrån auktionsbesvären och skulle överlåta gården genom försäljning till den främmande. Häradsdomarn efter-sändes att göra upp köpekontraktet, och till middagen var allt klart. I munter stämning samlades de sen vid köksbordet, grupperade kring fosterfaderns brännvinsflaska, vilkens innehåll betydligt krymt ihop.

Stämningen steg. Med den främmande hade gumman affären gemensamt, med häradsdomarn hade hon bara den stigande ansiktsfärgen.

Den främmande reste sig på ostadiga ben, ryckte upp den omtöcknade gumman, och fångade hennes beniga hand i ett överdrivet hjärtligt handslag. Hon stirrade på honom med inåtvända ögon och hade ett vasst flin i ansiktet, men hon höll kvar hans hand hårt och länge.

Sorgerna var glömda. Jan var glömd, och drängen hade fått ledigt för dagen.

Häradsdomarn reste sig han också. Flintskallig, rödmosig och fetmagad. Han dunkade den främmande hårt i ryggen och gratulerade honom, f. d. fiskaren, numera hemmansägaren, broderligt till hans verkligt lyckade kap... Och han ursäktade sig att han nu måste ge sej av hem för att inte fan, käringen, elden och ungarna skulle få alltför stort spelrum hemma under hans bortovaro.

Gumman såg honom inte, men hon försökte ändå att hålla kontakt med verkligheten genom att sitta och tvinna ett hörn av bordduken mellan fingrarna. Hon suckade och rapade.

— Ja adjö då.

Häradsdomaren satte på sig galoscherna.

— Adjö... ljud ett sluddrigt korus efter honom, den ena rösten mera lissmande än den andra.

— — —

Den främmande skulle alltså bli Jans herre i det följande. Men gumman skulle bo kvar och leva på undantag. Jan hade inte genast lyckats värdera den främmande, plötsligt och oväntat, som han dykt upp i vanemiljön, men alla hans ord och gester blev snart de medel som skulle klassifiera och artmärka honom.

Drängen hade avskedats. Det var nämligen meningen att Jan skulle utföra de enklare sysslorna tills vidare, för att om-sider växa till och överta drängens tjänst. Och kanske skulle han få uppbära någon lön med tiden...

Den främmande domderade, skröt och ljög, så att Jan nästan beundrade honom. Men när hans överdrifter blev himmelskriande... Ja, Jan kunde hata honom också. Och så var han främmande. Jan hatade honom instinktivt. Och det tal som var ägnat att ge intryck skulle istället ge ytterligare näring åt det spirande hatet hos Jan.

Med hög röst hade den främmande kommit och intagit fosterfaderns gård — dödsboet — och det beredde honom synbarligen stort nöje, att för Jan — som följde honom och som han kallade "sin dräng" — peka på ägorna och säga:

— Se. Allt detta är mitt! Mitt!

Och han slog ut med sina fiskarhänder, som om de burit allmosor till en osynlig pöbelhop nästans nedanför. Då skalv Jan. Av hat. Och han tänkte på de gamla som varit så tysta och saktmodiga, och arbetat utan att säga: Mitt. Mitt. Men med hög röst skröt den främmande över det arbete som inte var hans.

Vintern kom och Jan gjorde i ett tyst motstånd som han ville så långt det gick. Gavs han en tillsägelse att utföra ett visst arbete övervägde han alltid om den ansträngning arbetet skulle kosta honom uppvägdes av flitförmånerna. Men han insåg att dessa var högst eventuella och intalade sig att det hela bara skulle bli till uppoffran från hans egen sida. Istället gick han och gömde sig och arbetade bara när han kunde finna nöje i arbetet.

En dag var han med om att köra gödsel på släde. För det var roligt att åka släde. Men när han inte ville vara med längre och gräva i den stinkande massan, kastade han ifrån sig dynggrepen för att gå därifrån. Den främmande blev förbannad och

ville hålla honom kvar. Och menade att ville Jan åka släde, så fick han också vara så god att lassa dynga också, annars skulle han inte ha stora utsikter att få bli dräng... Förresten måste han lassa dynga, och tillväxtperioden för drängsysslan var endast att betrakta som lärotid. Jan hade liksom ingått i köpet se...

Då tog Jan och slängde en grep dynga i ansiktet på honom. Ingått i köpet... som räknad med boskapen, jojo. "Sin dräng", som skulle gå i dyngskola och kanske få lön med tiden...

— Handlarn gav honom en kraftig spark.

Dyngan hade tillfälligt förlamat den främmandes käft och Jan passade på att smita iväg medan chocken verkade. Han drog sig ur den stinkande atmosfären, men han ville bort, bort från alltsammans, bort från den främmande och den numera fullständigt isolerade gumman. Långt bort från gården ville han. Gården, där till och med stenarna blivit honom främmande.

Men han vågade inte ge sig av med ens. Nej, det var knappt att han vågade lämna själva gårdens område ens. Numera. Han hade övervägt om han kunde rymma över ägorna, men då skulle han komma till träsket och det var farligt. Träsket var farligt att komma förnära. Fosterfadern hade berättat att en tattare, som inte ville hålla sig till landsvägen, gått ner sig där en gång i de hemska, förrådiska sumphälen. Bönderna hade hittat tattarens upplösta kropp när de senare kommit dit för att sätta igång med utdikningar.

Ja, träsket var farligt och förädiskt. Över ägorna kunde han inte gå. Återstod alltså stora landsvägen. Men där vågade han inte heller gå, för där cyklade handlarns pojkar och sprang handlarns hund. Och Jan visste av bitter erfarenhet att

pojkar skulle slå honom om de kom åt eller också skulle de skjuta på honom med luftgevär. Och hunden skulle de busa på honom om han sprang. Handlarn och hans pojkar var de svurna fienderna. Handlarn, som var granne, bar nämligen agg till Jan, och detta av följande brottsliga anledning:

Handlarn hade flaggstång på sin gård. En mycket hög flaggstång. Svindlande hög, tyckte Jan. Många gånger hade han stått intill handlarns staket — flaggstången stod alldeles intill — och kikat upp mot toppen för att följa den lilla underliga vindflöjels rörelser där den vred sig för vinden. När det var solsken blistrade den högt däruppe, som om den var av silver. Eller kanske var den förgylld? Jan kände alltid en stor lust att klättra upp och snurra på den glänsande flöjeln när han stod nere vid staketet och såg upp mot den. Klättra upp och snurra på den, men helst bara för att röra vid någont som var så högt uppe och oåtkomligt för alla. Och han hade försökt lista ut något sätt att komma upp. Klättra med spikskor? Nej, det hade han inga. Stolpskor? Såna gick inte att få tag på. Bara klättra? Ja — om han skulle försöka att bara klättra helt enkelt! Som man klättrade i träd efter kråkungar...

Sent en kväll tog han mod till sig och hoppade över staketet. Smög sig in genom buskagen och segade sig upp på stöd Stolparna till flaggstången. Det såg högt ut. Svindlande högt. Och högst upp gnisslade den lilla glänsande flöjeln, oåtkomligt för alla...

Äntligen stod han på stöd Stolparna, klämde till med låren om själva flaggstången och skulle börja den hisnande klättringen. Då sprängdes skymningens tystnad av ett genomträngande skall. Handlarns hund, som Jan inte ägnat en tanke, rusade fram och började skälla. Ilsket och ekande. Jan gled ner det stycke han hunnit och blev stående på stöd Stolparna.

Han var infångad!

Det öppnades i handlarns hus och en ficklampa lyste genom mörkret...

— Vad är det som står på, hördes handlarns röst.

Hunden fortfor att skälla.

— Buster, tyst med dej —.

Ljuskäglan spelade ut i en halvcirkel mot flaggstången. Närmade sig och bländade Jans förfärade ögon.

— Jan! Vad i hellevete gör du här mitt i natten?! Handlarn kom fram. Och i flaggstången...

— Mja... tänkte klättra bara... Så roligt att klätt...

— Ge dej ner och det illa kvickt! Klättra? Och i min flaggstång... Och mitt i natten... Vet hut!

Han drog in på hundens släpande halskedja och kopplade hunden vid hundkojan på betryggande avstånd från Jan. Denne hasade sig ner, förskrämd och bestört över den oväntade vändningen det planerade äventyret tagit.

— Har väl ingen som tar hand om dej, förstår jag, fortsatte handlarn in på honom, skällande i hundens ställe.

— Och så härjar du ute på nätterna. Jojo. Får väl säga till kärigen att hon håller reda på sin utackordering hädanefter kantänka. Så man får lugn på nätterna åtminstone...

Jan skickades iväg med en spark inåt buskagen.

— Snorvalp!

Jan sprang för allt han var värd med hjärtat i halsgropen. Snubblade och rev sig på rosenhäcken. Forcerade, bevingad av strykrädsla, staketet med en briljant kanadensisk dykning och stod på huvudet i den skyddande potatisåkern utanför. Sprang och sprang medan stjärten värkte efter sparken och medan hunden skällde efter honom.

Och han glömde vindflöjeln som lockat honom att beträda handlarns gård. Men när han andades ut hemma i drängstugan och samlade sinnena, talade han först med sig själv. Och han resonerade sig till att handlarns vindflöjel bara var en vanlig enkel vindvisare lik alla andra: en ungefär så stor plåtbit, som var upphängd på en spik och vred sig för vinden. Och han föreställde sig storleken och ritade upp flöjeln med blåkrita på bordsskivan. Han skulle glömma den helt. Stryka den bland de lockande tingen, och den skulle få vrida sig och blixtra hur mycket som helst — honom skulle den i varje fall inte intressera mera. Den förbannade vindvisaren!

Han masserade stjärten och somnade bort från flöjeln, handlarn och hunden. Men med en mycket orolig föraning...

— — —
Detta var anledningen till att handlarns båda halv vuxna pojkar alltid skulle stå och lurpassa på Jan när han kom ut på landsvägen. De besköt honom med slangbågar och luftgevär, och en gång fick han ett hagel i ögat när han råkat komma inom skotthåll för dem. Det sved och svällde upp i ögat, men var inte värre än att socknens sjuksköterska (barnmorska) kunde klara av skadan med salva under ögonlocket och en svart lapp för ögat, som han fick bära några dagar framåt. Och han undvek sorgfälligt att gå ut ensam på landsvägen eller gå intill handlarns staket.

Så ville han rymma bort från alltsammans, men ingen väg stod honom öppen: träsket, som spärrade vägen över ägorna och handlarns pojkar som vaktade vid landsvägen. För att hämnas för en hand-

ling som de diskuterat sinsemellan och funnit som ett fruktansvärt brott.

Träsket och flaggstängsbrottet. Men Jan fick väl härda ut än så länge och växa till den fria vägen. Växa över träsket och brottet —

När våren kom och Jan fyllde femton år beslöt han att lämna gården och den främmande för alltid. Inte genom att rymma, den tanken hade han för länge sedan förkastat, nej, han skulle resa bort med fostermoderns välsignelse och med klara papper på friheten.

Den nye ägaren satt vid bordet och jäste helt belåtet.

Vuxen och fri skulle han resa.

Han diskuterade sina planer med gumman i hennes kammare. Och hon gav eld åt hans längtan: inga band skulle binda honom längre, ville han resa så fick han. Den främmande kunde gärna se sig om efter en annan hjälpredda, försäkrade hon honom. Och hon tyckte sig ha märkt att Jan inte skulle kunna bli någon riktig dräng. — Men vad skulle han försöka sig på? Åka in till närmaste stad och ta plats på bilverkstad, föreslog gumman. Men Jan invände att bilmekaniker var nog alltför enformigt och smutsigt för att han skulle trivas.

— Luftbevakningen då?

Luftbevakning? Ja, varför inte luftbevakning, det var på modet. Det var många av skolkamraterna som hade sökt sig ut på sånt för att komma bort en tid och se sig om...

Gumman samtyckte till hans förslag. Men den främmande opponerade sig och

menade, att när Jan gått och ätit hans bröd över vintern utan att ha gjort någonting riktigt arbete, så skulle han stanna över sommarn också. Och då skulle han få arbeta och göra skäl för maten åtminstone... En liten dränglön kunde han förstås få, jodå. Tio kronor i månaden borde väl komma bra till pass?

Men fostermodern stod på Jans sida och sa att han gjorde rätt som gav sig iväg. Fostermodern och fostersonen var alltid överens numera: hatet mot den främmande hade enat dem. Och gummans ord blev de avgörande.

Tecknare: Gösta Kriland.

Om flykten från landsbygden.

Äventyret är ungdomens livsluft. Stugan på landet blir pojken eller flickan för trång. De bygger luftslott och tror, att bara de flyttar till den stora staden, så skall de få allt, som lyser och glimmar. De minns sin barndoms skolresa — ofta ej alls avlägsen i tiden — då de gjorde sig bekanta med allt det trevliga i Stockholm. Vad minns de då? Jo, Gröna Lund, Skansen, biograferna, det pulserande livet på gatorna, glittret i skyltfönstren och — glasstånden.

Något annat såg de inte — även om de besökte muséer, minnesmärken o. dyl. — och de upplystes inte heller om det. De såg inte de dåliga bostäder som fanns på bakgatorna — trots all nybyggnadsverksamhet —, de fick inte höra om, hur många ungdomar måste mot dryga pengar hyra in sig många i ett rum. Det talades inte om alla de pojkar och flickor, som kommit på glid genom dåligt sällskap, om prostitution, om brott av allehanda slag, om svårigheten för ungdom att få stadigvarande arbete utan utbildning eller yrkeserfarenhet. Allt detta, som är nödvändigt att veta, innan man kommer till den stora staden, hörde de ej någonting om.

(*"Ungdomen väljer städerna före landsbygden"* — ur *Svensk Socialvårds Tidning*.)

LANDET LÅNGT BORTA...

Novell av Sven O. Bergqvist

En gång när det var sommar och jag gick förbi vårdhemmet såg jag Erken sitta i gräset under björkarna nära landsvägen där han kunde se bilar köra och människor färdas. För länge sedan hade han själv tagit sej fram — och efter många, märkliga vägar och stigar, men nu var han ensam kvar av Fläckviksfolket, som hade kommit vandrande från en ödemark som ingen visste namnet på och som ingen egentligen kände till.

Jag tänkte hinna förbi, men han såg mej och vinkade ivrigt med sina stela, magra händer och ett lyckligt leende

spred sej som små vågor i hans skrumpliga ansikte. Jag gick lite närmre och han satte sej till rätta i gräset och började den långa, hårda vandringen med hackiga, otympliga ord och ivriga gester. Som så många gånger förr.

— Jag är den siste representanten, sa han och vandrade omkring bland människorna i den lilla ödemarksbyn där svält och armod lyste med onda ögon ur stugfönstren.

Han var bara pojke och förstod till en början inte så mycket av stämningen i byn — inte kvinnornas tårar i kvällning-

en och männens tal om det nya landet långt borta dit Lång-Åse farit och varifrån han sänt brev berättande om stora, bördiga åkrar, pigor och goda priser på spannmål och allt.

Han vandrade omkring med Alse som var den andra pojken i byn. Alse var lite äldre och hade fått gevär och skjut raphöns och bäver och ibland älg.

— Jag fick följa med honom och jag, sa han och de vandrade in genom skogen. En gång kom vi aldeles bort... vi gick och gick... det blev mörkt... men

om morron blev det ljus och då hittade vi hem... det var på våren.

Han spann vidare på sin berättelse, knaggligt och med allt vidare gester. Jag satte mej ner i gräset bredvid honom. Han satt med benen under sej på ett märkligt sätt. De var korta och förkrympta. Föreståndarinnan bar ut honom med hjälp av biträdet när det var fint väder. Han tyckte om att sitta och se på bilarna och på människorna som skyntade förbi.

En dag, det var på hösten det året skörden slog fel för åttonde gången, kom Aronsson som kunde både räkna och skriva och som skötte om testamenten och papper vid tingen framme i Socknen. Nu satte han sej på soffan och såg på fadern.

Det här går inte, sa han sorgset och modern kom fram intresserat ur kamrarn. Vi måste göra någon reda sa, Aronsson. Nu är det åttonde hösten...

Vad har väl vi att välja, sa fadern. Vi här i ödemarken... vad har väl vi... sa fadern.

Det finns ett land, sa Aronsson. Jag har talat med de andra... med Östers och Qvarner... det är bara ni kvar...

Nog har man hört, sa modern. Hur ska vi...

Vi får lämna alltihop, sa Aronsson. Vi får ta vad vi får för det hela... nog ska vi komma en bit och vi får försöka få ihop pengar borta i Södra Sverige till resten av resan... Det ska nog gå, det ska nog gå...

Ja det kanske finns ett land, sa fadern. Tänk, sa modern och torkade nävarna i det trasiga förklädet.

Om några dagar ger vi oss iväg, sa Aronsson. Vi ska ta oss ner till kusten... sedan ska vi ta oss fram efter den... har vi tur får vi tag i båt... men vi ska långt ner i landet innan vi kan komma på den båt som ska föra oss bort till landet...

Landet, sa modern och hennes ögon lyst. Fadern strök en av sina grova nävar genom skägget. Höstsolen tittade in genom de svartprickiga fönstren. Korna rämade borta i lagårn.

— Men nu var mors ögon ljusa ändå, sa han och gjorde en paus i berättandet. Han andades häftigt ty det ena ordet hade inte hunnit avslutas innan det andra började. Jag såg på honom och då och då skalv han till.

Han satt tyst en stund. Det passerade en bil efter vägen. Han såg efter den tills den försvann i grönskan borta vid kyrkogården. Sedan såg han på mej på nytt.

Nu blev det fart och fläkt över den lilla byn som låg i ödemarken nedanför

fjällen. Kvinnorna samlades hos varann och dryftade varje ord Aronsson sagt.

Tänk att få kreatur nästan så mycket som helst, sa en av kvinnorna.

Och få mat att föda dem med, sa en annan.

Tänk att få ha pigor som hjälp, sa en kvinna.

Och männen samlades ute på de frusna tegarna eller i skogen där man högg för att hålla de sista ödemarksdagarnas köld borta. Deras ansikten lyst.

Land kan man få hur mycket som helst, sa en av männen. Det blir något, eller hur...

Och vi slipper låna hästar av varann när vi ska köra upp jorden, sa en annan.

Vi får drängar, sa en.

Så kom den stora dagen då alla samlades utanför Aronsson. Den dagen kom den första snön. De små gårdarna låg grå och övergivna — hela byn låg öde med vit svepning över sej som till begravning. Alla hade säckar på ryggen och händerna fulla. Aronsson som brukade gå med papper till tinget i Socknen och som var orsaken till hela flyttningen höll ett kort tal.

Ja nu lämnar vi denna bygd, sa han. Vi orkar inte slåss med köld och fattigdom längre... En gång kom ett ungt par från Finland. De slog sej ner här... de kom från en bygd där inte de orkade leva. Nu är det vår tur att bryta upp...

Sedan gick han i täten. Efter honom gick män och kvinnor i sina finkläder som räckt genom många år, ja en del medelålders bar läskostymen omsydd för en del hade gått hos prästen framme i Socknen.

— Vi gick sist, sa Erken och nu såg han på nytt mot landsvägen ty en bil kom. Och vi hade händerna fulla men det var så lätt att bära. Alla skrattade och skämtade. Först skulle vi fram till havet, tog han om. Sedan skulle vi följa havet. Vi kanske skulle få tag i någon båt. Snart skulle vi vara i Södra Sverige. Därifrån skulle en båt gå till Amerika. Aronsson tyckte vi skulle vinna på att ta efter havet ner till Södra Sverige i stället för att gå rätt igenom landet och rätt igenom Norge... det tyckte han.

Nu kom plötsligt föreståndarinnan gående utför sandgången. När hon såg mej stannade hon till.

— Jaså han är igång nu igen, sa hon och stod en stund. Ja, jag säger då... ja man kan bli trött.

Hon ruskade på huvudet och fortsatte.

— Snön tog till på andra dygnet, sa han och hade inte hört henne. Och du ska tro att armarna värkte... Snart var det en halvmeter... och stöstorm upp i allt... en del av kvinnorna började gråta... ibland blev Alse och jag efter. Snön stod oss till midjan nästan och vinden piskade. Det var dåliga vägar. Och vänta nu... Östers jänta hade ju barnungen med. Hon blev också efter då och då. Men sedan dog ju ungen... hon bar honom fram till Socknen närmast och där fanns det präst och där blev ungen begravnen... du skulle ha sett jäntans ansikte... du skulle ha sett du. Och vi bara drog vidare, Aronsson gick i täten och männen närmast... de berättade för kvinnorna om bördiga åkrar... de berättade om pigor. Alse och jag som var bara barn blev efter då och då...

Nu tog han en paus igen. Han satte sej åter till rätta i gräset med de korta, märkliga benen under sej. Jag kom plötsligt att tänka på att det lilla barnet hade dött vid framkomsten, dagen före julafton, förra gången han berättade. Nu satt han och såg på mej och sökte i minnet efter fortsättningen.

Föreståndarinnan kom tillbaka från vägen där hon hämtat post. Hon stannade på nytt.

— Vill ni in, sa hon och såg från Erken och till mej. Så ska jag säga till biträdet så kan vi hjälpas åt...

Men han fortsatte genom de snöiga skogarna och föreståndarinnan gick, skakande på huvudet. Snön tilltog allt mer.

De övernattade i gamla övergivna stugor som lämnats av andra... eller i fiskarstugor när de kom ner mot havet eller under öppen himmel.

Det tog mycket längre tid än vad som beräknats. Den dag de skulle varit nere i Södra Sverige där den stora båten fanns var de ännu långt i norr. Vintern tilltog med mera snö och allt kallare vind.

En natt när de måste övernatta i skogen, det var dagarna före jul och vintern hade svart, bitter andedräkt, vaknade han och kände inte till sina ben... de hade dött bort. Sedan måste de bära honom resten av vägen fram till Fläckvik.

Nu såg han på sina ben, satt tyst en stund men så såg han upp på mej.

— Ja, det var hemskt, sa han. Man gnuggade sina ben med snö i flera timmar men...

Sedan kom de fram till en liten övergiven fiskarby med några grå, sneda stugor. Det var dagen före julafton. Vattnet hade sinat i viken och på en ö längre ut hade nya fiskarstugor vuxit upp. Aronsson sa:

Nu går det inte längre... nu måste vi stanna här, åtminstone över jul.

Är det långt till det goda landet, frågade modern och några andra kvinnor undrade också.

Det är långt ännu, sa Aronsson. Nu får vi köpa saltfisk hos fiskarna... vi får ta lite av pengarna. Vem kunde tro att vintern skulle bli så här.

Kvinnorna hade blivit mer böjda och skockade sej omkring Aronsson och frågade honom om det nya landet.

Det är långt ännu, sa Aronsson. Vi ska över de stora haven... men så berättade han på nytt om de bördiga åkarna, om kreaturen och många märkligheter.

— Det blev en märklig jul ska du tro, sa nu Erken och strök en av sina magra nävar över ansiktet. Han log. Vi sprang där och letade ved och det gick att få riktigt varmt i alla fall, sa han. Men inte har jag varit med på en sådan jul... det har jag då inte.

Då och då kom han sedan under berättelsens gång tillbaka till julen — hur de samlades alla i en av stugorna och eldade och berättade för varann om det nya landet. Men Aronson satt tyst och grubblande. Och han hade blivit blekare och mera böjd — han hade ju egentligen aldrig varit arbetskarl; sedan sina unga dagar hade han sysslat med papper vid tinget, testamenten och gårdsköp.

Jag är rädd att vi inte kommer längre i vinter, sa han på juldagen och kvinnorna fick tårar i ögonen och männen muttrade. Vi får köpa för våra pengar och försöka få arbete på våren, vi får

Ämnar ej klaga...

Jag är sorgsen bror,
ämnar ej klaga
men märker skillnad stor
mellan verklighet och saga.

Så skönt att flykta
till troll och älvdansgård
från nuets kalla dödljuslåga
och mänskoblick
så kall och hård,
när hatet fyller till råga.

Att flykta nuet,
en etsning av smärta
i fåra och rand,
är den längtan,
som kramar mitt hjärta
o saga och fjärranland!

Jag är sorgsen bror,
ämnar ej klaga
men märker skillnad stor
mellan verklighet och saga.

TOR BERGNER.

ta oss fram till fiskarna och så ska det väl finnas lite spannmål... det här ligger i alla fall en god väg längre ner i landet och kanske frosten gick förbi tegarna...

— Och så blev det ju, sa Erken och fick något underligt i blicken. Vi blev kvar... och som bekant inte bara till våren... vi kom ju aldrig längre. På våren dog Aronson och far och de andra männen började bryta mark. Och stugorna reparerades... ja det gjordes ju under vintern också... och en del nytt byggdes. För min del började jag kunna ta mej fram lite på våren... benen bar igen och Alse och jag gick ut och sköt i skogen.

Nu gjorde han ivriga gester.

— Ibland sköt vi säl, sa han. Det var om våren och sedan om sommarn... De låg ute på klipporna.

Sedan gick åren. Snart såg man gröna åkrar och ängar lysa mellan skog och hällar och fiskarna och andra som färdades efter havsbandet kallade platsen för Fläckvik. En dag flyttade Alse över till fiskeläget och blev gift där.

— Han var en luring, sa Erken och log. Ibland for han på dansbanorna här och där på öarna... han var en riktig luring... så gifte han sej och blev fiskare...

Skördarna slog inte fel på Fläckvik som de gjorde i ödemarken under fjällen. Och man kunde skaffa det ena kreaturet efter det andra. Men inte bara kor utan får och getter. Och ibland gav sej männen ut på fiske.

Men då och då samlades man och talade om landet långt borta. Särskilt kvinnorna talade om det. De talade om bördiga åkrar, massor av kreatur. Så talade man om pigor. Männen talade inte så mycket om landet långt borta. Så småningom log man när det kom på tal.

— Och åren gick, sa Erken och slog ut med armarna. Och nu är jag den siste representanten...

Nu kom plötsligt föreståndarinnan. Vid hennes sida gick ett biträde och de gick genom trädgården och kom mot oss. Erken såg ner mot vägen.

— Nu ska ni in och få mat, sa föreståndarinnan och såg på honom. Det vill ni väl ha farbror...

— Och nu har jag suttit här flera år och tittat på vägen, sa Erken. Mänskorna färdas på den... en del färdas mycket långt bort. Men jag vet inte om de kommer fram...

Föreståndarinnan log. Sedan lyfte hon och biträdet över honom i en stol och började gå.

Några dagar senare såg jag en liten notis i ortstidningen. Efter ett långt och tåligt buret lidande har Erken Pers...

Då tänkte jag att nu är han framme — äntligen.

Tecknare: Åke Lindroth.

Tristess med ljusglimtar

De stora smutsgråvita arbetarbostäderna ligger spridda över ett stort område. Banan, Statens Järnvägar, och stationen ligger mellan masugnen och barackerna, något annat kan man knappast kalla dem.

Den stora kyrkan, som ligger uppe på en höjd i avskilt majestät, är mycket vacker. Den är visserligen litet mörk och dystert, men ståtlig.

Just nedanför kyrkan grupperar sig arbetarbostäderna. En egendomlig sammanställning, kan man tycka. Men kanske man skall sammanlänka arbetet med hugvalse och vila under de höga tempelvalven. En nog så vacker tanke.

Men nu ser vi åter på arbetarbostäderna. Jag vet inte, varför jag känner mig beklämd, när jag låter blicken glida över den ena baracken efter den andra.

Rappningen var skadad, särskilt vid fönstren, hörnen och ingångarna. När man såg på detta, kände man tristessen påtagligt. Men lät man blicken svepa vidare, såg man hur rent och fint det var. Vackra blomland och köksträdgårdsland fanns det. Vackra blommor i fönstren, så det fanns också trivsel. Det var en ingång på varje långvägg och en på varje gavel. Det blev åtta lägenheter i varje barack, men bara två familjer i varje ingång. Utanför ett av husen satt en, efter vad det syntes, ganska gammal man. Han hade mörka glasögon. Jag dristade mig fram och frågade, om jag fick sitta en liten stund. "Jo, var så god!" Jag var trött och varm. Han riktade en ovanligt skarp blick på mig. Blicken var allt annat än gammal, märkte jag. "Ni har en vacker kyrka", började jag samtalet. "Ja, ja. Visst har vi det", fick jag till svar. "Går folket här i kyrkan regelbundet?", frågade jag vidare. Jag visste inte riktigt, varför jag just frågade om det. "Ja, inte är kyrkan full inte under gudstjänsterna, men nog går det en del. Och så är det ju lantbor, som kommer åkande till kyrkan ganska regelbundet." Det minde om gamla tider. Ja, nu mindes jag, att jag, när jag stod uppe vid kyrkans bakre sida, såg en långa, som såg ut som kyrkstallar.

Jag fäste mig särskilt vid den stora, svarta järnnyckeln, som hängde högt uppe på en spik. "Brukar Ni gå själv ibland?" Jag tyckte själv, att jag var närgången nu. Han svarade inte genast. Nej, jag hade nog gått för långt. Men så fäste han sin skarpa blick på mig. Och så kom det. "Jo, nu brukar jag gå rätt ofta. Ja, inte varje söndag, men ungefär varannan. Men i mina unga dar tänkte jag varken på Gud eller kyrkan", säger han liksom eftersinnande. "Men vi har en bra präst. Det har vi. Brukar Ni själv gå i kyrkan?" frågar han nu. Det kan väl nu vara hans tur att fråga. Jag svarar, att det gör jag ganska ofta, men sedan man fått radio, hör man ofta på gudstjänsterna hemma. Det blir dock en helt annan kontakt i kyrkan. Och det håller han med om.

"Är hon sån där turist?" frågar han sedan. Jag ler litet, för någon turist är jag ju inte. Jag förklarar, att jag bara ser mig omkring och upplivar gamla minnen. Det är nästan tjugo år sedan jag som mycket ung flicka sprang omkring här på backarna.

Han lyser upp och ser på mig med ett helt annat intresse. "Har hon bott här?" — "Nej, jag bodde vid nästa station, men vistades mycket här, då jag var på besök långa tider i en familj, som hade en jämgammal flicka."

Han blir mera pratsam och kommer mig liksom litet närmare genom det jag talat om.

"Ja, jag har arbetat här vid masugnen i sextio år", säger han. "Men har slutat nu."

"Mina pojkar började också här så fort dom kunde efter skolan. Men det var svårt här på alla vis. Dåligt betalt, lång arbetstid och någon rättelse gick inte att få." Han suckar vid

minnet. "Ledningen var hård på den tiden. En arbetare var ingenting värd. Men man kom sig liksom inte för med att sluta. Men när mellanpojken min blev ihjälbränd här, så kunde jag inte längre."

"Jag var så förbittrad på alltihop. Jag slutade och arbetade vid jordbruk och vägarbete och allt möjligt. Men hur det var, så kom vi tillbaka. Det var en fast punkt." — "Fick Ni ingen ersättning för Er pojke?" kan jag inte låta bli att fråga. — "Nej. Vid undersökningen kom det fram, att det var hans egen oförsiktighet, som var orsaken. Och det var det, kanske. Han var ju bara sexton år. Emellertid bestämdes det, att de skulle få bli aderton år, innan de nyttjades till samma arbete. Men jag blev erbjuden etthundra kronor. Det var det som kom mig att sluta. Etthundra kronor för min pojke. Att värdera honom till etthundra kronor. Jag bara vände och gick min väg. Så slutade jag. Men, som sagt, jag kom tillbaka igen efter fem år. Och sedan har jag stannat. Bättre har vi fått. Bostäderna är desamma. Varken vatten eller avlopp, men annars har vi fått uppsnyggt invändigt, och mellan ledning och arbetare är det helt annorlunda nu. Nu blir vi behandlade som människor, inte tal om annat. Jag och min gumma har folkpension. Vi har det kungligt. Men nästa år måste vi flytta från vår lägenhet. Det blir litet ledsamt. Vi har bott här alla år. Våra tre pojkar är födda här, och hur det är, så trivs vi." — "Era söner arbetar inte här?" — "Nej. Den äldste har lagerchefsplats i staden, och den yngste är i Amerika. Han blev utkallad under kriget, och vi hörde inte av honom på fyra år. Vi sörjde honom som död. Men döm om vår häpnad, när han i fjol kom hem. Och han hade blivit kapten i armén under kriget. Ack ja, det var förunderligt. Först var vi nog litet främmande för varandra. Han hade ju så mycket att berätta, men kriget ville han helst inte tala om. Han var stel i vänstra armbågen, men, som han sade, jag slapp billigt undan, emot vad en del av mina kamrater gjorde." "Han stannade hemma tre månader, och innan han reste, hade vi fullständigt fått igen vår yngste pojke." Mannen formligen sken över ansiktet, när han halade om sonen. "Nu skriver han och skickar pengar, fastän han inte behöver det. Men det är ju så roligt, att han är så mån om oss. Han skall komma hem om tre år igen. Mätte det inte bli krig igen." Jag instämde med honom av hela mitt hjärta.

I fönstret såg jag en skymt av ett rynkigt, men vackert kvinonhuvud. Håret var grått, järngrått kunde man säga. Hade håret tagit intryck av järnet, manne, flög det igenom mitt huvud. Men jag log åt tanken. Så tokigt!

Mannen hade också sett henne. Ett leende flög över hans ansikte. "Ja, det har varit roligt också", sade han. "Jag minns väl, när Anna kom hit. Hon tjänade hos högste chefen. Och grann var hon. Vid bruk så här finns det ju gott om karlar, så det blev ett fasligt "rev" efter henne, ska jag säga. Ja, jag var i flera slagsmål för Annas skull, än hon kan tänka sej." Han småskrattade belåtet vid minnet. Om det var åt slagsmålen eller hans unga, vackra Anna, var ju inte så lätt att säga. Men det var väl åt de gemensamma minnena.

Nu kom hans Anna ut. Hon såg forskande på mig och frågade: "Skall du inte ha kaffe?" — "Jo, tack." Jag gick fram och hälsade och sade, att jag pratat med hennes man, och att jag sprungit omkring på backarna som ung flicka.

Hon blev litet tillgängligare, och hur det var, satt jag med vid kaffebordet. Vi satt där och drack vårt kaffe nedanför kyrkan. Vägen var ful, men uppåt kyrkbacken var det vackert. Och det var vår i luften.

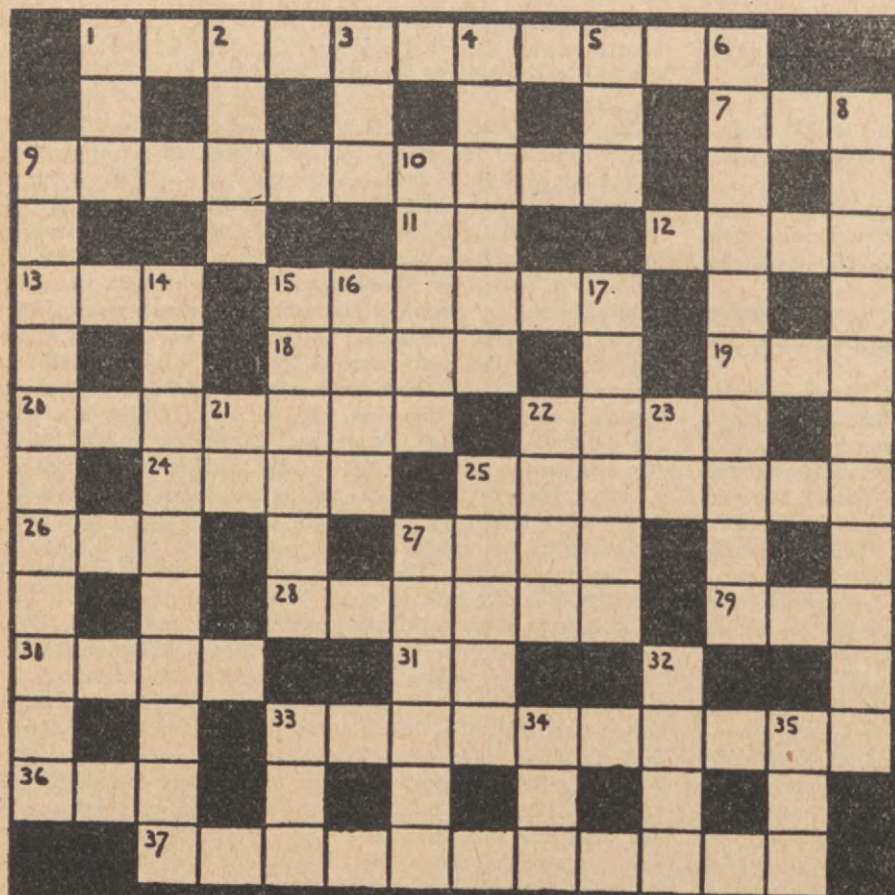
Till sist måste jag gå. De bad mig vara välkommen tillbaka. Jag hade fått en glimt av ett strävsamt liv, där de fått offra en son till och med. Ett liv i det svenska järnets tjänst.

KORSORD nr 2

GRÄVMASKINER
ASFALTVERK
VÄGVÄLTAR
KOMPRESSORER
DE'CAUVILLE-LOK
BYGGNADSMASKINER

AB ÅSBRINK & Co
MALMÖ

16. Marsmänniska. (4)
17. Vad kronvraken ha blivit. (6)
21. Del av spänne. (2)
22. Gjorde kanske barberaren, när han rakade. (4)
23. Innebär en reservation. (2)
25. Kungsgatan. (5)
27. Ett hav av sand. (6)
32. Kvinnan vars namn är hugsvalelse. (4)
33. Har smeden på sina fem fingrar. (3)
34. Oxid. (3)
35. I sällskap med böna. (3)

Tävlingsregler.

Lösningar till korsord nr 2 skall vara Status Redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 mars 1951. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 2". Glöm ej att tydligt ange namn och adress. Två priser, ett på fem och ett på tio kronor, utdelas.

Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status aprilnummer.

Julkorsordet

hade lite julbetonade frågor med tomtar och tankenötter. Intresset för julkorsordet håller och därav kan man kanske dra den enkla slutsatsen att helgfirandet utökar antalet korsordslösare, men till de positiva faktorerna hör givetvis också Status upplaga — på jätteupplagan 173.000 ex. måste givetvis korsordslösarnas antal bli avsevärt.

Lösning.

VÄGRÄTT: 1. Livsmedel. 8. Örena. 9. Kalasar. 10. Elaking. 13. And. 14. Kar. 15. Julottefärd. 19. Emu. 21. Gro. 22. Rörläggning. 26. Ler. 27. Tak. 28. Antavla. 30. Fiender. 31. Tomte. 32. Köttgryta.

LODRÄTT: 1. Leksaker. 2. Villdjur. 3. Mistel. 4. Direkt. 5. Lösare. 6. Kemi. 7. Talg. 11. Latin. 12. Narr. 16. Orgel. 17. Äggtoddy. 18. Domkyrka. 20. Möen. 23. Älvek. 24. Grafit. 25. Isberg. 28. Asta. 29. Tamp.

Pristagare: 1:a pris 25 kr., fru W. Eriksson, Tyresöväg. 326 I, Enskede, 2:a pris 15 kr., Nils Larsson, Skolgat. 42 A, Umeå, 3:e pris 10 kr., fru Lilly Larsson, Borgvattnet, 4:e pris 5 kr., fru Nanna Karlsson, Dalagat. 42 n. b. ög., Stockholm.

VÄGRÄTA ORD.

1. En... hm... fjärdingsman. (11)
7. Kunde tänkas ha ett språkligt samband med rallare. (3)
9. Viktig trycksak. (10)
11. I stället för namn. (2)
12. Vita frun eller Vera Cruz. (4)
13. Svarande. (3)
15. Bekant för sin trötthet. (6)
18. Kap. (4)
19. Skådas av morgontidningsredaktör på hemväg. (3)
20. Kan man säga, att Antarktis är en. (7)
22. Procentarens hårda hjärta. (4)
24. Den rasande makan:
— Ett ord till, Adrian, och jag är —!
(4)
25. Uppstår på strumpa. (7)
26. En liten evighet. (3)
27. "Du fängelsecell, där jag inspärrad sutit,
du spindel som gift i mitt sinne gjutit!" (4)
(Karl-Erik Forslund)
28. Heraldisk figur och svensk adel. (6)

29. En folkfiende. (3)
30. Tappar inte sugen i första taget. (4)
31. Är allt kött. (2)
33. Uppmanades av Karl XV att inte bornera. (10)
36. Läckerhet i november. (3)
37. Champis till lunchen. (11)

LODRÄTA ORD.

1. Inom parentes. (3)
2. Har tipp och kan få täppa. (4)
3. "Snälla, rara herrn..." (3)
4. Beethovens mästerverk. (6)
5. Dop och dokument. (3)
6. Jag känner mina pappenheimare... (10)
8. Provinsros. (11)
9. — Nå, kan vittnet tala om var han såg svaranden mjölka kon?
— Jo, det var ett litet stycke bakåt, från mitten räknat. (11)
10. En slät typ. (5)
14. "I Larvik satte Gud in den raka höger, som fick mig att gå i golvet." (10)
(Harry Blomberg)
15. Blå sten. (6)

SCHACK

Redigerad av G. Skarp

INDISKT PARTI.

Spelat i mästarturneringen i Amsterdam 1950.

Vit: Reshevsky Svart: van den Berg

1. d2—d4 Sg8—f6

2. c2—c4 e7—e6

3. Sb1—c3 Lf8—b4

4. e2—e3 0—0

5. Sg1—e2 d7—d5

6. a2—a3 Lb4xc3†

Vanligare och bättre är 6. —, Le7.

7. Se2xc3 b7—b6

8. b2—b4 c7—c5

Gedignare var 8. —, dxc4. 9. Lxc4,

Lb7. 10. 0—0, Sb—d7

9. d4xc5 b6xc5

10. c4xd5 c5xb4

11. a3xb4 e6xd5

12. Lf1—e2 Sb8—c6

Annu var det tid att spela 12. —, Lb7.

13. b4—b5 Sc6—a5

14. Lc1—a3 Tf8—e8

15. 0—0 Lc8—f5

16. La3—c5 — —

Med hotet Ld4 jämte Lxf6 och Sxd5.

16. — — Sf6—e4

17. Lc5—b4

Se4xc3

18. Lb4xc3

Sa5—c4

19. Dd1—d4

Dd8—g5

20. Dd4xd5

Sc4xe3

Som det följande visar måste Reshevsky ha förutsett konsekvenserna av denna fortsättning.

21. f2xe3

Dg5xe3†

22. Kgl—h1

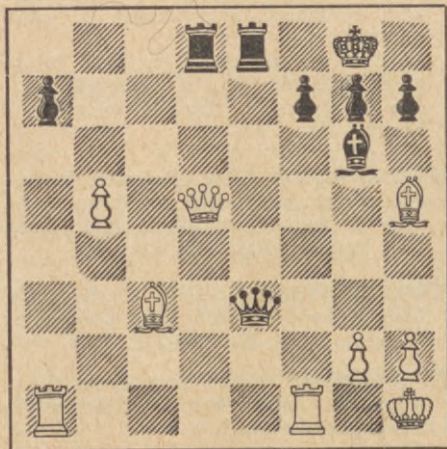
Lf5—g6

Därmed tror sig svart återvinna en pjäs — men annorlunda är beslutat!

23. Le2—h5!

Ta8—d8

Ställning efter 23. —, Td8.

Vit: Reshevsky. 24. Lh5xg6

Elegant och välberäknat!

24. — —

Td8xd5

25. Lg6xf7†

Kg8—h8

26. Lf7xe8

De3xe8

27. Ta1xa7

De8—c8

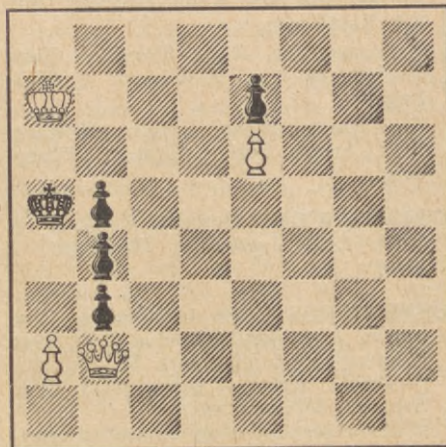
28. Ta7—c7

Uppgivet

Ett av den amerikanske stormästaren med kraft och raffinemang genomfört parti.

PROBLEM.

Av O. Dehler.

Matt i två drag.

Vit: Ka7, Db2, Ba2, e6 = 4 pj.

Svart: Ka5, Bb3, b4, b5, e7 = 5 pj.

Julpristävlingen "Tio Telefonröster"

av Gösta Knutsson samlade liksom förr om åren ett traditionellt stort intresse. Det gällde alltså att med ledning av tio finurliga telefonsamtal, som magister Knutsson plockat ihop, komma till klarhet om lika många historiska händelser jämte årtal. Och lösningen hade nog de flesta hittat, men sedan var det förstas en del misstag på sina håll. Som exempel kan nämnas en deltagare, som hade alla årtalen rätt men glömt de händelser det rörde sig om. Det var synd, för årtalen stämde precis och Red. var nästan bergsäker på att lösaren visste vilka händelser det rörde sig om. Men händelserna fanns inte skrivna på papperet — och då var det inget att göra åt den saken. Tävlingsbrev var som vanligt vackert de-

korerade med märken och hälsningar av olika slag. För all denna färg — och ordrikedom ber Red. att få framföra ett varmt tack. Och så återstår endast att presentera nedanstående lösning och pristagarlista — och hjärtligt tack allihopa för den här gången!

Lösning

- Selma Lagerlöf får nobelpriset 1909.
- Charles Lindbergh flyger över Atlanten 1927.
- Bondetåget 1914.
- Atombomben 1945.
- Titanics undergång 1912.
- Kronprins Gustaf Adolfs och kronprinsessan Louises bröllop 1923.
- 9 april 1940. (ockup. av Danmark.)
- Stockholmsutställningen 1930.

- Olympiska spelen i London 1948.
- Unionsupplösningen 1905.

Pristagare.

- 1:a pris 100 kronor, Olle Vallin, Frejgat 4, Örnsköldsvik.
  - 2:a pris 50 kronor, Elsa Maria Lund, Storgat. 18, Askersund.
  - 3:e pris 25 kronor, Alex Blomberg, Fyrskpeppsväg. 82, Johanneshov.
  - 4:e pris 15 kronor, Yngve Bengtsson, Sannatoriet, Lia.
  - 5:e pris 10 kronor, Svea Haag, S:t Eriksplan 13, Stockholm.
- Status gratis under 1951 erhålla 6:e t.o.m. 8:de pristagarna: K. G. Johansson, Värengat. 39, Växjö, Per Olof Pettersson, Strelowgat. 17, Visby, Dagmar Måstad, Linnésväg 13, Sollentuna.

Rörtekniska Byrån A.-B. N. Mälarstrand 24 — STOCKHOLM

Tel. 52 44 44, 52 44 45

A. Nyström, V. B:son Roxman

T. Ericson, A. Thingwall.

Konsulterande ingenjörfirma för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar.

DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND

Kassör Hillers bost. tel. 49 60 96. - Kocksgatan 15, Stockholm. - Tel. växel: 41 39 99 och 44 40 40.

Konvalescentföreningar anslutna till De Lungsjukas Riksförbund.

BLEKINGE LÄN: Blekinge Läns Centralorg. för lungsjuka. Korr. Bengt Petersson, E-pav. Sanatoriet, Saleboda.

Karlshamnstraktens Konv.-förening. Ordf. Martin Fransson, Öjavad, Svängsta.

Karlskronaortens Konv.-förening, Box 114, Karlskrona.

Ronnebyortens Konv.-förening. Korr. Gudrun Sjösten, Kalleberga 5, Kallinge.

Sölvesborgstraktens Konv.-förening. Ordf. Arnold Juhlin, Falkvik, Sölvesborg.

GOTLANDS LÄN: Gotlands Konv.-fören. Ordf. Erik Jacobsson, Strandgat. 2, Visby.

GÄVLEBORGS LÄN: Gävleborgs Centralorg. för lungtuberkulösa. Ordf. Sven Pettersson, Framnäsavägen 31, Bollnäs. Forsbacka Konv.-förening. Ordf. Sven Bohman, Elisabetsg. 6.

Hofors Konv.-förening. Ordf. Olof Thorbjörnsson, Box 326.

Nordvästra Hälsinglands Konv.-fören. Korr. Albin Jonsson, Box 304, Ljusdal. Norra Hälsinglands Konv.-förening. Ordf. Lars Rönn, Box 6, Stocka I.

Ockelbo Konv.-förening. Ordf. Iris Stålhandske, Box 207.

Sandvikens Lungsjukas Konv.-fören. Ordf. Arvid Karlsson, Frejgat. 8.

Södra Hälsinglands Konv.-för. Ordf. Sven Brodin, Åsgat. 5, Söderhamn.

Västra Hälsinglands Konv.-för., Fack 34, Bollnäs.

GÖTEBORGS STAD: Göteborgs Lungsjukas Centralförening, Hertzia, Packhusplatsen 2.

HALLANDS LÄN: Hallands Lungsjukas Centralför., Postfack 12, Varberg.

Mellersta Hallands Konv.-för. Ordf. Bertil Johansson, Murareväg. 30, Falkenberg.

Norra Hallands Konv.-för. Korr. Ragnar Magnusson, Strömgat. 14, Kungsbacka.

Södra Hallands Konv.-för. Korr. Carl Nyman, Sperlingsgat. 14, Halmstad.

Varbergs m. o. Konv.-för., Postfack 12, Varberg.

JÄMTLANDS LÄN: Jämtlands Läns Konv.-förening, Brunfloväg. 12, Östersund.

Härjedalens Patient- & Konv.-fören., Sanatoriet, Hede.

JÖNKÖPINGS LÄN: Jönköpings Läns Lungsjukas Centralorg., Postfack 658, Jönköping.

Jönköpingsortens Konv.-för. Ordf. Erik Melin, Solvik, Månsarp.

Värnamoortens Konv.-för. Ordf. Olof Petersson, Luddögat. 4, Värnamo.

KALMAR LÄN: Kalmar läns Centralorg. Ordf. Carl Hellström, Ståthållaregat. 13, Kalmar.

Kalmar Konv.-för., Box 34, Kalmar.

Nybro Konv.-för. Ordf. Sigvard Nordborg, Långgat. 20, Nybro.

Oskarshamnortens Konv.-för. Korr. Karl-Erik Jonsson, Storgat. 10, Oskarshamn.

Vimmerbyortens Konv.-för. Ordf. Emanuel Holmberg, Norrtullsgat. 1, Vimmerby.

Västerviks Konv.-för. Korr. K. E. Palmgren, Hallströmsgat. 70, Västervik. Ölands Konv.-för., Box 17, Ölands Lindby.

KOPPARBERGS LÄN: Dalarnas Lungsjukas Centralför., Box 21, Falun. Ludvikaortens Konv.-för. Ordf. Sven Erik Persson, Box 3223, Ludvika.

KRISTIANSTADS LÄN: Kristianstads Läns Konv.-för. Ordf. Emil Jörgensen, N. Kanalveg. 4, Kristianstad.

KRONOBERGS LÄN: Kronobergs Läns Konv.-för. Ordf. Gustav Björkander, Sanatoriet, Lugnet.

MALMÖHUS LÄN: Malmöhus Läns Lungsjukas Centralorg., Kamrergat. 3, Malmö.

Mellanskanes Konv.-hjälp, Box 107, Eslöv.

De Lungsjukas För., Hövidsmansgat. 4, Hälsingborg.

De Lungsjukas Konv.-för. Korr. Irma Klaesson, Fredsgat. 5, Höganäs.

Landskrona Konv.-för., Postfack 113, Landskrona.

Konv.-för. för tbc-lungsjuka i Lund, Södra Stationen, Södra Esplanaden, Lund.

De Lungsjukas För., Almbacksgat. 2 B, Malmö.

Trelleborgs Konv.-för. Ordf. Sven Ekstedt, Snäckgränden 8, Trelleborg.

Konv.-för. för lung-tbc-sjuka i Ystad. Ordf. Johan Ekstedt, Stora Västergat. 29, Ystad.

NORRBOTTENS LÄN: Norrbottens Lungsjukas Centralorg. Ordf. Widar Östling, Fack 25, Luleå 2.

Kalixbygdens Konv.-för. Ordf. Aron Johansson, Box 182, Sangis.

Kiruna Konv.-för. Ordf. Alfred Lundström, Matojärvigat. 18, Kiruna.

Luleå Konv.-för. Korr. Bertil Backman, Bivägen 1, Bergnäset.

Malmbergets Konv.-för. Sekr. Rune Bergström, Dalagat. 11, Malmberget.

De Lungsjukas Konv.-för. Sirius. Ordf. Jonas Ögren, Box 200, Rohnäs.

Älvsby Konv.-för. Ordf. Astrid Jonsson, Box 159, Älvsbyn.

Konv.-för. Gränsen, Korr. Lennart Nilsson, Nikkala.

SKARABORGS LÄN: Skaraborgs Läns Konv.-för., Postfack 16, Skövde.

STOCKHOLMS STAD: Centralstyrelsen FLIS, Bondegat. 58, Stockholm. För. för lungsjuka i Stockholm, Bondegat. 58, Stockholm.

STOCKHOLMS LÄN: Stockholms Läns Lungsjukas Konv.-för., Algat. 3, Solna.

SÖDERMANLANDS LÄN: Eskilstuna Lungkonv. för. Ordf. Erik Norgren, Djurgårdsväg. 16, Eskilstuna.

UPSALA LÄN: Upsala Läns Konv.-för. Ordf. Bengt Johansson, Karlsrogat. 86 C, Uppsala.

VÄRMLANDS LÄN: De Lungsjukas Konv.-för. Korr. Ove Nord, Box 370, Skåre. Kristinehamns Pat.- & Konv.-fören. Bygdesanatoriet, Kristinehamn.

VÄSTERBOTTENS LÄN: Västerbottens Lungsjukas Centralorg. Ordf. Harald Holm, Box 1836, Holmsund.

Konv.-för. Bängen, Box 375, Lycksele. Västerbottens Norra Konv.-för. Ordf. Nora Lindqvist, Egnahemsgat. 40, Skellefteå.

Konv.-för. Lövsta, Box 1552, Holmsund. Byske Konv.-för. Ordf. Erik Källström, Byske.

VÄSTERNORRLANDS LÄN: Västernorrlands Lungsjukas Centralför. Korr. Yngve Mattsson, Skeppsbron 1, Härnösand.

Ångermanlands Lungsjukas Konv.-för. Korr. Yngve Mattsson, Skeppsbron 1, Härnösand.

Kramfors Konv.-för. Korr. Alvar Westin, Box 307, Kramfors.

Västra Medelpads Lungsjukas Konv.-för. Lotjärn, Slättån.

Medelpads Lungsjukas Konv.-fören. Skolhusallén 23, Sundsvall.

Norra Ångermanlands Konv.-för., Box 283, Örnsköldsvik.

VÄSTMANLANDS LÄN: Centralorg. för lungsjuka i Västmanland, Haga Parkgata 5, Västerås.

Konv.-för. Aros, Haga Parkgata 5, Västerås.

Salaortens Konv.-fören. Korr. Erik Wikman, Tomta 4, Sala.

För. lungsjuka i Köping. Ordf. Rune Ström, Mariebergsgat. 8 B, Köping.

Fagerstaortens Konv.-för. Ordf. Sigvard Josefsson, Alfavägen 9 A, Fagersta.

ÖREBRO LÄN: Lungsjukas Centralorg. i Örebro Län: Fack 92, Örebro.

Örebro Läns Patientför., Postfack 92, Örebro.

ÖSTERGÖTLANDS LÄN: Östergötlands Läns Centralorg. för lungsjuka, Box 101, Linköping.

De Lungsjukas För., Skolgat. 3, Norrköping.

De Lungsjukas För. i Östergötland, Box 101, Linköping.

Tbc-dödligheten på tillbakagång i stora delar av världen

En optimistisk rapport från Världshälsoorganisationen Tuberkolos visar att tbc kommer kanske vid seklets slut att vara lika sällsynt som spetälska i många länder, förklarar chefen för Världshälsoorganisationens tuberkulossektion, dr J. B. McDougall, i en rapport om tuberkulosdödligheten.

Sverige, Norge och Danmark hade största minskningen i tuberkulosdödlighet under tioårsperioden 1939-1949. Deras minskning uppgick till respektive 43, 41 och 39 procent. Danmark hade en dödlighet av endast 19 per 100.000 invånare — den lägsta i Europa. I vissa länder, såsom de skandinaviska, var dödlighetsminskningen häpnadsväckande, heter det. Närmast kom Frankrike, Schweiz och Kanada.

Högst var tuberkulosdödligheten i Chile med 217,1 dödsfall per 100.000 invånare, följt av Japan och Finland.

Engelskt sanatoriejubileum

Hålahult, vårt första folksanatorium, var inte det enda tuberkulossjukhus i världen som blev femtio år under 1950. Lika gammalt blev det första engelska sanatoriet, Horn Hall Sanatorium i grevskapet Durham i norra England.

Horn Hall Sanatorium började under betydligt blygsammare former än Hålahult. Det tog till en början bara tolv patienter vilka under en tid av tre till sex månader fick vad man skulle kunna kalla fostran i sanatoriehygien. Ty Horn Hall Sanatorium började liksom Hålahult före den moderna tuberkulosbehandlings-epok.

Det har under årens lopp skrivits åtskilligt, inte minst i England under de dagar då den engelska sjukvården förstatligades, om förhållandet mellan läkaren och hans patient. Och visst finns det mycket att säga i ämnet.

Allt mänskligt umgänge har sina problem, men när man får reda på en del

detaljer i anställningsvillkoren för den förste läkaren på Horn Hall Sanatorium tycker man att det lades lök på laxen. John Gray, så hette Horn Halls förste läkare, hade en veckolön av fyrtiotvå shillings. Det var, även med tanke på den tidens pennigvärde, ingen hög lön för en sjukhusläkare. Och bestämmelsen att läkaren av denna lön skulle bestrida kostnaderna för patienternas medicin gjorde inte saken bättre.

Doktors dilemma! Om någonsin en läkare haft att ta ställning i ömtåliga situationer måste det varit denne stackars John Gray. Där gick han kanske sanatoriekorridorerna fram, en arbetssliten gestalt i en rättgrå vardag, och drömde om lördagskvällens bögare mörkt i vänners lag på något av Durhams trivsamma värdshus, en afton av värme och kamratskap och goda historier och välbryggt öl erövrade med några hösparade shillings, och så kom en hostig och snuvig patient och förstörde alltsammans genom att be om några droppar Roséns eller ett par huvudvärkspulver.

Hälsofostran i Kanada

När den kanadensiska statsförfattningen formulerades år 1867 inflikades en passus att medborgarens hälsa var vars och ens ensak. Det var ett uttryck för den hårda nybygggarandan och livsvillkoren i Kanada under pionjärens tid: att klara sig eller gå under.

Det har runnit mycket vatten under broarna sen den kanadensiska statsförfattningen skrevs. Och i somras åkte Barbara Ann skridskor på Harringayarenan i London.

Barbara Ann, skridskoflickan, "isens ljuvaste brallis" som en stockholmspojke hänfört beskrev henne. Barbara Ann Scott, olympisk guldmedaljör i konståkning på skridskor, för att vara mer exakt. Hon är professionell numera, den lilla kanadensiska isprinsessan, och i somras åkte hon skridskor i en show som hette "Rose Marie". Hon fick 2.500 pund i veckan i gage och hon hade ett 8-veckors kontrakt. Det blev mycket pengar, sammanlagt 20.000 pund eller omkring 300.000 svenska kronor, och vartenda öre gick till Kanadas St. Lawrence fond för bekämpande av barnförlamningen.

Den där stockholmspojken hade allt rätt: Barbara Ann är isens ljuvaste brallis!

Som de gamla sjunga så kvittra de unga. Barbara Ann Scotts insats i kampen mot barnförlamningen i Kanada är bara ett av många uttryck för den väldiga offensiv mot sjukdomar som nu pågår i det unga landet västerut. Och jämsides med denna kamp mot sjukdomar går en stor propagandakampanj för hälsa.

Fostran till hälsa. I Kanada har man tagit fasta på detta. Genom en omfattande och vitt distribuerad serie populärt skrivna broschyrer i olika hälsofrågor sö-

Prov på kanadensisk hälsovårdspropaganda: affischmontage om barnvård avsett för visning vid industrimässor, lantbruksutställningar och kongresser etc.

största och modernaste sanatorier och tydligen fått en ganska klar bild av våra nuvarande behandlingsresurser, när det gäller tuberkulos.

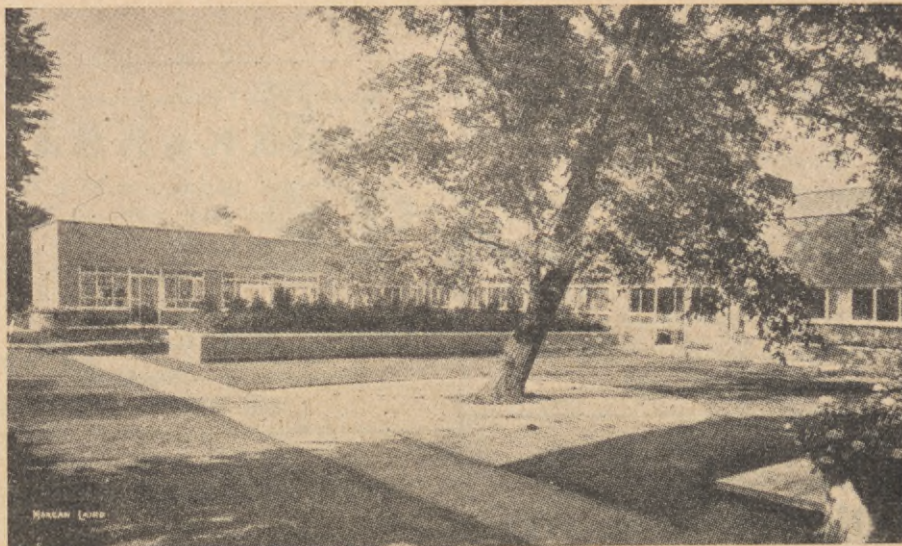
Men när hon berättar om våra konvalescenthem för lungtuberkulösa blir det litet för bra för att vara sant. På tal om det Stockholms stad tillhöriga Wårby konvalescenthem, som hon besökt och blivit mycket imponerad av, säger hon att det i Sverige finns gott om eftervårdshem av just den typen.

Ingenting kan emellertid vara felaktigare. Vad vi saknar här i landet är just dylika konvalescenthem, det vet var och en som det allra minsta intresserat sig för de lungtuberkulösas eftervårdsproblem.

Den skotska sjuksköterskan kan ha missuppfattat situationen. Men det kan också hända att hennes svenske sagesman av missriktad patriotisk ambition förtigit det verkliga förhållandet: att svensk tuberkulosvård är i skriande behov av konvalescenthem. Och om så är fallet frågar man sig vad det kan nyttja att av nationellt hävdelsebegär förtiga en brist, när en främling gästar oss för att få veta något om vår kamp mot en gemensam fiende: sjukdomen tuberkulos.

En dragkärra och en korg räkor

När den engelska sjukvården för snart två år sen förstärktes innebar detta att landets sjukhus för sin existens inte längre blev beroende av frivilliga bidrag. För

Surbiton General Hospital.

många anstalter byttes därmed en brydning ekonomisk situation i en viss trygghet.

En god vän berättade en gång för oss om hur besvärligt ett mindre ergelst sjukhus kunde ha det för att få utgifter och inkomster att mötas. Han hämtade sitt exempel från Surbiton General Hospital i Surbiton i grevskapet Surrey, ett allmänt sjukhus, ungefär åttio år gammalt, i en köping med 60,000 innevånare. Det lilla sjukhuset var för sin drift helt beroende av sina fonder och eventuella frivilliga bidrag. Och det kunde vara nog så bekymmersamt ibland, som 1888 t. ex. då

bokslutet visade en förlust på lite mer än elva pund trots att man under två av årets månader inte tagit emot andra vårdfall än offer för olyckshändelser.

Men Surbitons innevånare stödde sitt sjukhus och man kunde arbeta vidare. Stadsbuden vid köpingens järnvägsstation finns antecknade som bidragsgivande under sjukhusets tidigare år, och rallarna som byggde Southern Railway banan till Portsmouth likaså. Men det gavs inte bara pengar. Och sjukhuset var lika tacksamt för gåvor in natura. Till de mer originella bidragen i den vägen hörde en dragkärra och en korg med nyfiskade räkor.

Bostäder för tuberkulösa...

Att det föreligger ett speciellt bostadsbehov för tuberkulösa, har till fullo vitsordats vid olika undersökningar, som vidtagits av sakkunniga. Ett direkt förslag till bostadsåtgärder för familj med tuberkulös medlem har framlagts av Bostadssociala utredningen (SOU 1945:63). Vad förslaget i huvudsak går ut på framgår av följande citat: "Det speciella bostadsproblemet för hushåll med tuberkulös medlem hänför sig dels till kraven på särskilt noggrann hygien och möjlighet till avskildhet, dels till det ofta förekommande behovet av arbetsutrymme inom hemmet för den partiellt arbetsföra tuberkulöse. Behoven härvidlag torde vara skiftande på sätt som nödvändiggör bedömning från fall till fall av kompetent bedömare, d. v. s. läkare. Utredningen vill föreslå, att efter tillstyrkande av läkare löpande bidrag, motsvarande familjebidraget till trebarnsfamilj, skall kunna beviljas hushåll med tuberkulös medlem för bekostande av bostad,

som godkännes för ändamålet av läkare och av vederbörande kommunala organ." Detta förslag, som ännu icke nått praktiskt förverkligande, torde kunna tjäna till god ledning för framtida åtgärder och beslut.

Med den nya bostadspolitikens utveckling genom centrala och lokala organ för bostadsvård och bostadsförsörjning måste skapas garantier för att varje från sanatorium utskrivna patient eller annan lungsjuk person erhåller en god och ändamålsenlig bostad. När man i olika delar av landet söker lösa bostadsfrågan och fastställer planer för bostadsförsörjningen, måste också de tuberkulösas bostadsproblem beaktas. Härvid bör dessa speciella bostadsåtgärder planläggas i samråd med dispensär och medicinsk sakkunskap, som kan lämna faktiska upplysningar om detta bostadsbehov, jämte representanter för de lungsjuka själva.

(Ur *De lungsjukas riksförbunds programskrift "Produktiv socialvård är samhällsekonomi"*.)

STOCKHOLM

HERMAN ANDERSSON & SON
TRYCKERI - Dalagatan 12, tel. 31 51 00

Rekommenderas för gediget
Affärs-, Illustrations och Boktryck

IFA ETT NAMN ATT MINNAS

då det gäller porträtt- och interiörfoto-
grafering, förstoringar m. m.
Drottninggatan 114 A — STOCKHOLM
Telefon 31 19 82

Lindholms
Klichéfabrik AB

Gamla Brogat. 19, STOCKHOLM
Tel. 20 54 20

Utför snabbt och billigt

Kvalitetsklichéer

Retuscher — Ritningar — Stereotyper
Matriser

Hushållsskolan
Margareta

Matlådor · Festväningar · Butiker · Elevkurser
STOCKHOLM: BORÅS   GÜTEBORG
Normalmstorg 1
Drottninggatan 69   HÄLSINGBORG JÖNKÖPING
S:t Eriksplan 2
FENIX, Ad. Fr. Kyrkog. 10   LINKÖPING   MALMÖ
Rabatt genom kupongsystem.

Reinholds goda bröd

Birkagatan 28, Sveavägen 45
Götgatan 96, Nytorosgatan 38
Saltsjöbanan, Slussen

A.-B. ARBETARNES TRYCKERI

Barnhusgatan 14 — STOCKHOLM
Tel. 10 22 76, 11 11 92 — Postg. 4739
Böcker — Tidskrifter — Blanketter

JU TELUMP

Säckar och juteväv köpes, Fördämnings-
mattor, cisterner, sand- och torkgaltar
säljas. Koksgritor, Järnbalkar och Plåt.

A. JÖNSSON & C:o
Timmermansgat. 47 - Stockholm
Tel. 43 03 59, 43 63 83

Medlemskap i statsunderstödd

SJUKKASSA

är en ekonomisk tillgång, som Ni ej kan
undvara. Skydda Eder själv och Edra
barn genom inträde i ortens
erkända sjukkassa

STOCKHOLMS LÄNS
ERKÄNDA CENTRALSJUKKASSA
Sveavägen 61 — Stockholm
Tel. 23 09 85

RESERVERAD ANNONSPLATS

BORÅS och SÖDRA
ÄLVSBOGSLÄN

E. W. JUST

FÄRGERI — BLEKERI
MERCERISATION
Filmtryckeri

BORÅS
Tel. växel 174 65

Aktiebolaget

Marks Jacquardväveri

Tel. 600 08 Björketorp Tel. 600 08

Tillverkar:

Möbelyger, Duchatelltäcken, Gar-
diner och Draperivaror i såväl
bomull som konstsilke

Häggåstrands Väveri

Aktiebolag

KINNAHULT

Aktiebolaget

Ludvig Anderson

KASTHALLS MATTFABRIK
KINNA

BORÅS och SÖDRA
ÄLVSBOGSLÄN

AB BREDIN & C:o — KINNA

Värme- och Sanitära anläggningar
utföras fackmässigt under garanti
Telefon 323

RESERVERAD ANNONSPLATS

JÖNKÖPING

June-Munktell

Marinmotor

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg

AKTIEBOLAGET
JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK

Jönköping. Telegr.-adr.: Motor
Telefoner: 197, 897

RESERVERAD ANNONSPLATS

MALMÖ

DRICK ALLTID

Rybergs

AROMROSTADE KAFFE
högfina kvalitétéer
Rosteri: Skolgatan 23, MALMÖ
Tel. 230 17

ALLT i pappersbranschen
billigast från

Skånska Papperscentralen A.-B.
S:a Promenaden 39 A
Tel. 718 30 — Växel

UPPSALA

DERBER

A.-B. Hj. Söderberg
UPPSALA

MARMOR INGEN LYX

utan praktisk och billig vardagsvara

i fönsterbänkar

trappor

och golv

AB BJURSTORPS MARMORVERK

Fabr. i Katrineholm. Tel. Ö. Vingåker 83.
Försäljningen Västervik. Tel. 2246 o. 83.

Ett välrenommerat märke borgar för

FÖRSTKLASSIGT FABRIKAT

A.-B. M. Kaplans Konfektionsfabrik

HERR- och DAMKONFEKTION en gros
STOCKHOLM Tel. Växel 54 04 60

AB Figeholms Bruk Figeholm

Tillverka:

PRESSPAN för elektriskt ändamål av högsta
kvalitet och med största genomslagshållfasthet

Textilpresspan — Bokbinderipresspan
Jacquardkort — Registerkartong

Röntgenutrustningar för Skärmbildsiotografering

Stationära — Transportabla

GEORG SCHÖNANDER

Sjöbjörnsvägen 62, Gröndal

RÖD- SPRITEN

måste vara med,
när det stuvats in
för en längre eller
kortare färd.

Skaffa Er ett pun-
kerkök och Ni är
ifrån alla bekymmer
med bränslen, som
medföra os och lukt

Aktiebolaget

C. J. Flinks Söner

Tel. 189 VÄSTERVIK Tel. 189

Förstklassig tillverkning av grav-
vårdar och gravinhägnader av
svart, grön, röd och grå granit.

WIWEN NILSSON

LUND

GULD

SILVER

Rederiaktiebolaget

IRIS

STOCKHOLM

Telegr. "Clasabra"

Tel. 11 71 00, 10 49 45

S/S "Rigel"	6450 d.w.
S/S "Lestris"	4300 "
S/S "Polaris"	3775 "
S/S "Jupiter"	3200 "
S/S "Orion"	3000 "
S/S "Atair"	2990 "

RESERVERAD ANNONSPLATS

N. Johnsson & C:o

Juvelerare

STOCKHOLM

Mästersamuelsgatan 33

Telefon 214645

Förstkl. utförande — Billiga priser

Löderup

Välsorterad trävaru- och byggnadsmaterialaffär
KOL, KOKS, BRIKETTER, ANTRACIT, och VED
SPANNMÅL alla slag samt **KLI, fodermedel och**
foderblandning, gödning m. m.

Aktiebolaget Malte Andersson

Telefon 206

Telefon 136